

ČASOPIS ČESKOSLOVENSKÉ OBCE LEGIONÁŘSKÉ

LEGIONÁŘSKÝ *směr*

3/2013

Přímo ve francouzském Darney jsme si letos připomněli slavnou přísahu čs. legionářů v roce 1918

Čtete na str. 2-3

Československá obec legionářská má svůj památný den

U hrobu armádního generála Tomáše Sedláčka na hřbitově městyse Lázně Toušen se v úterý 27. srpna 2013 uskutečnil u příležitosti prvního výročí úmrtí tohoto válečného hrdiny a čestného předsedy ČsOL pietní akt. Zorganizovala ho Československá obec legionářská ve spolupráci s Posádkovým velitelstvím Praha.

Pietního aktu se zúčastnili představitelé ČsOL v čele s jejím předsedou br. Pavlem Budinským, prvním místopředsedou br. Jindřichem Sittou, váleční veteráni Miloslav Masopust a Tichomír Mirkovič a mnozí členové ČsOL. Památku Tomáše Sedláčka přijeli uctít položením věnců také náměstek ministra obrany Libor Karásek, první zástupce náčelníka Generálního štábu AČR generálmajor Miroslav Žizka, zástupci Posádkového velitelství Praha a další hosté.

Br. Jindřich Sitta ve svém projevu u hrobu zavzpomínal na Tomáše Sedláčka, který začátkem devadesátých let minulého století stál u obnovy Československé obce legionářské, stal se jejím předsedou, posléze i četným předsedou a do posledních dnů svého života se aktivně účastnil jednání orgánů ČsOL a osobně se zasloužil o znovuoobnovení jejího postavení v naší společnosti. Sílou své osobnosti a autoritou napomáhal šíření myšlenek a idejí legionářského hnutí v široké veřejnosti.

První místopředseda ČsOL Jindřich Sitta pak přítomné seznámil s rozhodnutím Republikového výboru ČsOL, který se na svém jednání 24. 8. 2013 rozhodl, aby se den úmrtí br. Tomáše Sedláčka – 27. srpen – stal Památným dnem Československé obce legionářské, která si v tento den bude připomínat osobnost tohoto mimořádného člověka a hrdiny.

Za rok na shledanou, Tomáši.

Ladislav Lenk, foto: Andrea Lejtnarová

Časopis navazuje na stejnojmenný titul vydávaný Čs. obcí legionářskou ve 20. letech minulého století jako týdeník, posléze měsíčník. Jeho hlavním posláním je v době blížícího se 100. výročí vzniku Československa propagovat legionářské myšlenky, odkaz zakladatelů samostatného československého státu a zejména pak ideje boje za svébytnost, svobodu a demokracii v době vzniku samostatného státu, za druhé světové války i v novodobé historii. Časopis je určen pro členy Čs. obce legionářské, válečné veterány, sympatizanty a také širokou veřejnost, kterou zajímá tato problematika.

Vydavatel:
Československá obec legionářská
Sokolská 33, 120 00 Praha 2
www.csol.cz
Tel: +420 224 266 235
Fax: +420 224 266 274
E-mail: sekretariat@csol.cz

Šéfredaktor a editor:
Ladislav Lenk
Tel: +420 224 266 241
Fax: +420 224 266 274
Mobil: 734 315 601
E-mail: lenkladl@centrum.cz

Redakční rada:
Pavel Budinský
Jindřich Sitta
Jiří Charfreitag
Milan Mojžíš
Tomáš Jakl
Daniel Povolný
Jan Procházka
Zdeněk Kubín
Ladislav Henek
Jiří Filip
Miroslav Brož

Jazyková úprava:
Ladislav Lenk

Grafická úprava:
Andrea Bělohávková

Tisk a distribuce:
Vydavatelství MAC, spol. s r.o.
Na Spojce 968/7
101 00 Praha 10 - Vršovice

Adresa redakce:
Československá obec legionářská
Sokolská 33, 120 00 Praha 2

Uzávěrka čísla 31. 8. 2013

Evidenční číslo: MK ČR E 20912

Elektronickou podobu Legionářské směru naleznete na:
www.csol.cz v rubrice Projekty

Vouziers – Terron 1918

str. 6

Muž s lipovou ratolestí na klopě

str. 8

V Singapuru po stopách dědy legionáře

str. 12

Karel Borský, válečný fotograf 1. čs. samostatné brigády v SSSR

str. 16

Bitva o Británii

str. 18

Přímo ve francouzském Darney jsme si letos připomněli slavnou přísahu čs. legionářů v roce 1918

■ Ladislav Lenk, foto: autor

Přesně před pětadevadesáti lety nastoupilo 30. června 1918 na pláni u malého městečka Darney v severovýchodní Francii šest tisíc dobrovolníků 21. a 22. čs. střeleckého pluku československých legií, aby zde složili slavnostní přísahu.

Slavnostního aktu se tehdy zúčastnila řada významných hostů včetně francouzského prezidenta Raymonda Poincarého či budoucího ministra zahraničí československé republiky Edvarda Beneše. Ten přítomným oznámil, že francouzská vláda uznala právo Čechoslováků na samostatný stát a poté prezident R. Poincaré předal 21. čs. střeleckému pluku prapor darovaný čs. legionářům městem Paříž. Dva dny poté se českoslovenští legionáři přesunuli na západní frontu v Alsasku, Champagni a v Ardenách, aby zde bojovali po boku Francouzů za budoucí samostatný československý stát a současně položili základ samostatné československé armády. Nikoli náhodou byl právě 30. červen v roce 2002 oficiálně vyhlášen Dnem ozbrojených sil České republiky a právě v Darney se každým rokem konají oslavy připomínající tento důležitý historický mezník. Odehrávají se u památníku, který zde v roce 1938 nechal zbudovat senátor a starosta města Darney André Berbier společně s jedinečným Československo-francouzským muzeem, v němž je vystavena kopie praporu předaného čs. legionářům v roce 1918 a také Deklarace nezávislosti

Letošních oslav tohoto významného dne se v Darney zúčastnila delegace ministerstva obrany v čele s prvním náměstkem ministra obrany Danielem Koštovalem. Tvořili ji zástupci Československé obce legionářské, druhováleční veteráni a také členové českých klubů vojenské historie, kteří v dobových uniformách vytvořili přímo u památníku velice důstojný rámeček celé pietní akce. Přítomni byli rovněž zástupci jednoty ČsOL v Paříži br. Pavel Lešák a br. Valerian Ignatovitch a také účastníci vzpomínkové pouti po stopách čs. dobrovolníků z první

československé státu, kterou francouzská vláda 29. června 1918 uznala práva Čechů a Slováků na samostatný stát a začala Československou národní radu považovat za základ příští československé vlády.

světové války ve Francii, uspořádané letos ČsOL.

Po slavnostních projevech starosty Darney Hervé Buffého, prvního náměstka ministra obrany Daniela Koštovala, velvyslankyně České republiky ve Francii Marie Chatardové a dalších vzácných hostů položila delegace ČsOL v čele s jejím prvním místopředsedou br. Jindřichem Sittou věnec k památníku. Připomeňme, že tento monumentální památník stojí v místě výcvikového tábora „Kleber“ československých legionářů v letech 1917–1918

a v prostoru, kde se konala jejich slavnostní přísaha. Památník byl postaven v roce 1938, poté jej zničili nacisté a obnoven byl díky sbírkám československých krajanů v roce 1968.

Slavnostní akt 30. června letošního roku byl završen slavnostním rautem, během něhož br. Jindřich Sitta předal Pamětní plaketu ČsOL správci památníku a Československo-francouzského muzea v Darney André Poirotovi jako vyjádření poděkování za to, jak již dlouho pečuje o odkaz čs. legionářů ve Francii. ■

Legionářská pouť Francií po stopách československých dobrovolníků z první světové války

Snímek u pomníku v Darney s bratry ve stejnokrojích účastníků se vzpomínkové pouti

Cesta byla využita i k revizi a upřesnění údajů, týkajících se válečných hrobů s ostatky československých dobrovolníků, a rovněž k zaměření a zjištění stavu některých zákopů, z nichž – nebo na které – Čechoslováci útočili.

Legionářská pouť začala odjezdem autobusu Ministerstva obrany ČR z Prahy v noci z 28. na 29. června a již po necelých sedmi hodinách jsme přejeli německo-francouzské hranice.

První naší zastávkou se stala Maginotova linie v okolí městečka Lembach, a to pevnost Four à Chaux [čti: fur a šo], jež byla vystavěna v letech 1930–1935. Dimenzována byla na bojové nasazení celého praporu se základním zázeminím. Jednotlivé části pevnosti, s celkem třemi výsuvnými dělostřeleckými střilnami, byly propojeny 4,5 kilometrem chodeb. Po krátké zastavení u železobetonové pevnůstky Esch nedaleko Hattenu následovala prohlídka vynikající expozice umístěné v pýchotním srubu Abri přímo v Hattenu. Návštěvník tohoto muzea má možnost nahlédnout do detailně zařízených místností s věrnými figurinami, takže je celkový výjev velice uvěřitelný a tím i působivý.

Od Maginotovy linie se účastníci vydali jižněji přes Strasbourg do vysokých poloh Vogéz, kde se v lesnatých horách skrývá nacistický koncentrační tábor Natzweiler-Struthof. I zde, v táboře, který rovněž proslul brutálními pokusy na lidech, našlo svou smrt více než 200 československých občanů, jejichž památce byl u centrálního památníku položen věnec ČsOL.

Druhý den, neděle 30. června, byl nejslavnějším, neboť právě v ten den uplynulo 95 let od přísahy československých legionářů v Darney [darne], čímž byla roku 1918 uznána Československá armáda ve Francii, a to několik měsíců před vznikem státu,

za jehož samostatnost dobrovolníci bojovali. Již ráno se proto mnozí účastníci pouti ustrojili do nebesky modrých stejnokrojů 21. a 22. čs. střeleckého pluku ve Francii, aby absolvovali slavnostní akt u památníku v Darney a poté i návštěvu zdejšího muzea československých legií ve Francii.

Pak se legionářský autobus vydal z Darney na místo opomíjené, přestože právě zde byly po přísaze nasazeny čs. pluky k boji. Jedná se o les Kreuzwald nad obcí Apach-le-Bas [apaš l ba]. Díky nepřerušnému zalesnění od konce první světové války je zde systém zákopů velice dobře zachován. Po zemi se zde doposud válejí nábojnice z kulometů i minometů, listí ukrývá ocelové kryty zákopů a zbytky ostnatého drátu. Přítomní si z těchto míst odnášeli silné dojmy.

Pak již následovala cesta na vojenský hřbitov v nedalekém Cernay [serne], kam byly na počátku 30. let 20. století soustředěny ostatky československých legionářů, kteří padli v boji nebo zemřeli následkem utržených zranění a útrap v lazaretech a do té doby byli pohřbeni na více místech této oblasti, jež se nachází nedaleko trojmezí Francie, Německa a Švýcarska. Pietní akt doprovázený státní vhlajkou, historickým praporem 23. čs. střeleckého pluku a praporem ČsOL s četnými strážemi bratří ve stejnokrojích byl zakončen položením věnce k památníku se jmény čs. dobrovolníků.

Třetího dne zavítali účastníci pouti na vyvýšený památník Saint Mihiel [sěn mi'ijel] věnovaný významnému průlomů fronty v první světové válce, který uskutecnily americké jednotky. Zajímavostí je, že v době druhé světové války rovněž americké jednotky silně památník poškodily palbou, neboť vyvýšeninu zvolily německé jednotky za jednu ze svých obraných pozic

■ Jiří Filip, foto: autor

V rámci projektu Legie 100 uspořádala Československá obec legionářská ve spolupráci s Ministerstvem obrany ČR vzpomínkovou pouť u příležitosti 95. výročí přísahy československých legionářů v Darney a jejich následného nasazení do bojů v Alsasku a francouzských Argonách v roce 1918.

v kraji. Další dopolední zastávkou bylo muzeum bitvy u Verdunu opět s vynikající výpravnou expozicí věnovanou této patologické bitvě, ve které za obrovských lidských i materiálních ztrát více rozhodovala politika než vojenská strategie. Mimořádným zážitkem byla prohlídka takřka legendární pevnosti Douaumont [duomón], která se stala jedním ze symbolů celé bitvy, o jejíž dobytí či udržení obě válčící strany usilovaly. Nedalekou pevnost Froideterre [frudter] bylo možno prozkoumat na vlastní nebezpečí i zevnitř včetně vnitřní zrezivělé konstrukce a dokonce i děla ponechaného svému osudu v jedné ze střel. Na trase z Verdunu do Remeše se nachází u vesnice La Chappe [la šep] další mezinárodní vojenský hřbitov, na němž jsou pohřbeni tři příslušníci 21. a 22. čs. stří. pluku. Rovněž na tomto místě uspořádali účastníci krátký pietní akt tak jako na všech místech posledního odpočinku čs. legionářů, které navštívili. Po příjezdu do Remeše se stalo prvním zastavením muzeum kapitulace, které v sobě skrývá zakonzervovanou místnost s původním vybavením, jak ji spatřujeme na fotografiích ze 7. května 1945, kdy zde poprvé kapitulovala nacistická Německou. Druhou kapitulací v Berlíně 8. května si, jak známo, z prestižních důvodů vymohl Sovětský svaz.

Následná podvečerní prohlídka historického jádra Remeše se stala změnou proti každodenním připomínkám války ve francouzském přehraníči. Hlavním objektem zájmu se stala remská katedrála, místo korunovací francouzských králů, která byla vážně poškozena německým ostřelováním již v říjnu 1914.

V úterý 2. července, v den památné bitvy u Zborova, bylo prvními body náročného programu zastavení na hřbitově Jonchery [žónšery] a Souain-Perthes

[suen pert], kde byli uctěni zde pohřbení čs. legionáři. Pietní akt následoval rovněž u pomníku padlých v Chapagne, který se nachází jižně od nedaleké obce Sommepey-Tahure [sompý ta'yr], kde se konala další zastávka na americkém pomníku, jenž je zároveň rozhlednou, z níž je možné přehlédnout dosud patrné zákopy v krajině. V pahorcích jihovýchodně od Sommepey-Tahure se nacházejí celé zákopové systémy dosud dobře zachovalé. Některé jsou udržovány a slouží jako muzeum pod širým nebem. Návštěva jednoho z nich poskytlá velice autentickou atmosféru.

Dalším pietním zastavením se stal mezinárodní vojenský hřbitov v Minaucourtu [minokur], rovněž jedno z početných míst posledního odpočinku našich krajanů padlých ve Francii. Další pietní akt se konal u kostnice Haute Chavauchée [ot šavoše] v lese nedaleko městečka Varennes-en-Argonne. Památník, vystavěný přímo u kráteru pod jedním z podzemních odstřelů, nese krom jiného i nápis „Československo – I. čs. střelecká brigáda“ doplněný sdruženým znakem čtyř československých zemí. Následoval pietní akt na hřbitově u Chesters [šestr], kde jsou pohřbeni další příslušníci 21. a 22. čs. stří. pluku, kteří zemřeli v první světové válce. Na československém památníku se nachází pamětní deska Ministerstva národní obrany věnovaná vzpomínce na padlé v září 1924 ministrem Udržalem. Na kraji Chesters se nachází krásná socha útočícího čs. legionáře z 22. čs. stří. pluku v nadživotní velikosti z bílého kamene. Památník odkazuje na útok, jenž byl z těchto míst veden na kótu 153, která se nachází na vyvýšenině východně od Chestersu. Po čestné strážu u tohoto pomníku byla právě prohlídka kóty 153 dalším bodem programu, byť vzhledem k parnu a hůře přístupnému terénu bylo její prohlédnutí věci dobrovolnou. Okolí kóty je dnes zemědělsky obděláváno, meze jsou i díky tomu plně vyoraného vojenského materiálu, nechybí ani nikdy nerozmotaná klubka rezavého ostnatého drátu. Stejně zajímavým se stalo i projití vesnice Terron

Autenticky vyhlížející snímek v jednom z muzeí pod širým nebem

a jejího okolí, kde pod velením budoucího čs. generála Otakara Husáka bojovali v říjnových dnech roku 1918 příslušníci 21. čs. stří. pluku. Dodnes nalzeme v Terronu ulici generála Husáka či ulici Pražskou. Na okraji vsi jsou dodnes patrné úseky německých předsunutých zákopů, v nichž obec naši legionáři bránili.

Středeční den začal návštěvou muzea v Compiègne [compjeň] věnovaného příměří z 11. listopadu 1918, které zde bylo podepsáno ve vagonu, v němž byla Francie nacistickým Německem donucena následně podepsat i kapitulaci v roce 1940. Na konci druhé světové války nacisti vagon zničili. Dnes je v muzeu vystaven vagon totožného typu, do něhož byly umístěny dochované autentické předměty z roku 1918. Bez zajímavosti jistě není, že v tomtož typu vagonu se 14. prosince 1918 navrátil do vlasti T. G. Masaryk.

V Albert nás čekala prohlídka dalšího muzea věnovaného bitvě na Somme v roce 1916. Expozice, umístěná v podzemních chodbách, navozovala pocity vojáků v zákopu, dotvářené četnými dioramaty. Část expozice byla ozvučena, procházející chodbou bylo slyšet francouzské povely, střelbu z pušek a kulometů a výbuchy granátů. Na dalším místě trasy u malé osady Thiepval se nachází mohutný pomník v podobě stylizovaného vítězného oblouku, jenž je věnován památce mnoha desítek tisíc britských vojáků, kteří padli během několika málo dnů v bitvě na Somme. Tragická válečná epizoda je dodnes považována za nejhorší porážku britské armády v celém trvání první světové války ve Francii. V blízkosti obce Vimy se nachází další naddimenzovaný památník věnovaný památce kanadských vojáků. V jeho blízkosti stojí i památník Marocké divize s čs. pamětní deskou věnovanou příslušníkům roty Nazdar, kteří v řadách jejího 1. pluku bojovali. Nedaleko je muzeum věnované bojům, které se zde odehrávaly a často byly vedeny pomocí odstřelů v tunelech vedoucích pod pozice nepřítele. Ohromné krátery jsou toho dodnes důkazem.

Zvláště jímavý byl pietní akt na československém válečném hřbitově u La Targette [la taržet], který od 60. let budovali Čechoslováci žijící ve Francii, zpravidla bývalí čs. dobrovolníci z první i druhé světové války. Právě těmito místy byl 9. května 1915 veden útok roty Nazdar na lesík La Folie, právě v okolních polích se nacházejí ostatky mnohých našich legionářů a také ztracený prapor roty Nazdar. Zdejší pláně jsou jedněmi z nejpamátnejších ve Francii pro naše novodobé dějiny.

Ve čtvrtek 4. července, poslední den vzpomínkové poutě, čekala její účastníky prohlídka muzea v Neuville Saint Vaast [nevil sen va], které bylo doslova napěchováno exponáty – mezi nejzáčasnější pochopitelně patřil originál kompletního válečného stejnokroje čs.

Společný pomník čs. legionářům na vojenském hřbitově v Cernay

legionáře ve Francii. Jak tomu je zde v mnohých podobných malých muzeích zvykem, bylo možné si mnohé drobné památky na první světovou válku zakoupit, zpravidla v mnohem lepší kvalitě, než v jaké jsou k dostání u nás.

Poslední velkou zastávkou ve Francii byl mezinárodní vojenský hřbitov Notre Dame de Lorette a blízké muzeum. Poté již se autobus Ministerstva obrany ČR vydal přes Belgie zpět do vlasti, kam dorazil brzy ráno 8. července.

Z řad organizátorů je třeba poděkovat především br. Milanu Mojžišovi, který se staral nejen o udržování harmonogramu, ale měl přichystány i doprovodné materiály, mimo jiné tematické dokumentární a hrané filmy. I další členové osádky přispívali po čas cesty svými příspěvky, díky čemuž byl pochopitelně prožitek z navštívených míst silnější a představa o daných těžkých situacích plastičtější. Vzpomínková pouť přispěla nejen k precizování údajů o stavu čs. válečných hrobů ve Francii, ale nepochybně bude mít i kladný vliv na chystanou publikaci o příslušnících roty Nazdar. ■

Vouziers – Terron 1918

■ Mgr. Pavel J. Kuthan,
foto: archiv autora

Již v únoru 1916 získal T. G. Masaryk od francouzského ministra zahraničí předběžný příslib zřízení čs. armády ve Francii v budoucnu. Bylo nutno však soustředit dostatek čs. dobrovolníků. V průběhu léta 1917 až jara 1918 dorazilo několik transportů čs. dobrovolníků ze zahraničí – např. dva transporty zkušených čs. legionářů z Ruska (transporty kpt. Husáka a pplk. Gibše, v počtu kolem 2000 mužů), 400 čs. dobrovolníků z Rumunska, 2309 čs. dobrovolníků z USA, 250 zkušených čs. legionářů z I. srbské dobrovolnické divize, asi 400 čs. dobrovolníků z ruských zajateckých táborů, 850 z Itálie, 50 z Francie, 14 z Austrálie a další. Z Cizinecké legie bylo staženo dosud ještě žijících 50 veteránů z původní slavné roty Nazdar. Dne 19. 12. 1917 bylo oficiálně dekretem fr. vlády povoleno formování čs. armády ve Francii.

Vytvořila se tak Československá brigáda o dvou plucích – 21. střelecký pluk (vznikl v Cognacu v lednu 1918) a 22. střelecký pluk (vznikl v Jarnacu v květnu 1918). Po výcviku složila brigáda přísahu 30. 6. 1918 v Darney, mimo jiných i za přítomnosti fr. prezidenta R. Poincaré a E. Beneše. Zde byly uděleny oběma plukům také jejich prapory. Velitelem brigády byl francouzský plk. Philippe.

Od července 1918 byla brigáda začleňována po doplnění do sestavy francouzské 53. pěší divize a odešla na frontu, kde se účastnila v rámci divize menších bojů na alsaské frontě. Oba pluky měly vysokou bojovou morálku a vzhledem ke zkušenému jádru svého stavu (dobrovolníci ze Srbska a čs. vojska v Rusku a veteráni z roty Nazdar) i velkou bojeschopnost.

V polovině října 1918 byla Čs. střelecká brigáda soustředěna v Argonách, v oblasti Vouziers, spolu s celou fr. 53. pěší divizí a 106. fr. pěší brigádou. Průzkumem bylo zjištěno, že proti nim stojí dvě německé divize (pruská

Prísaha Čs. brigády, Darney 30. 6. 1918

a bavorská) s oslabeným početním stavem a s údajně slabou bojovou morálkou. Po silné dělostřelecké přípravě zaútočila dne 18. 10. 1918 fr. 53. divize a 106. brigáda na německé pozice v šíři pásma útoku asi 5 km. Očekávaný průlom se nedařil dle představ, pokračoval přesto i druhý den za cenu velkých ztrát. Němci se ve svých pozicích opevnili a odhodlaně bránili. Brzy se ukázalo, že závěry průzkumu byly chybné. Stál zde nepřítel s dostatečnou silou a odhodláním k neústupné obraně.

Do těchto bojů v první dva dny útoku Čechoslováci nezasáhli. Hlíдали zatím provizorní přechody přes řeku Aisne. Dne 20. 10. 1918 dostal 21. stř. pluk rozkaz k obsazení vesnice Terron. Ten byl právě dobyt Francouzi, které zde v obraně měli Čechoslováci vystřídat. Velitel pluku svěřil tento úkol kpt. Husákovi, veliteli I. praporu pluku. Ten obsadil částečně zatopený Terron rotou kpt. Šidlika. Zbytek celého dne již byl klid. Čechoslováci převzali obranu Terronu a připravovali si obranné pozice.

Brzy ráno následujícího dne soustředili Němci na Terron silnou dělostřelbu. Celá obec byla plná výbuchů, létajících střepin granátů a dýmu.

Velitelství 1. kul. roty 21. stř. pluku, Hermonville, 1918

Po dělostřelecké přípravě zaútočily na čs. pozice tři čerstvé německé prapory za podpory silné a přesné dělostřelecké palby a několika německých letadel. Rota kpt. Šidlika, která měla za úkol obranu Terronu, úspěšně první německý útok odrazila, avšak před valící se přesilou nemohla dále účinně vzdorovat. Během druhého odhodlaného útoku Němců musela rota bojem ustoupit ke statku Macquart. Terron byl ztracen a okamžitě jej obsadili opět Němci.

Tento den německé jednotky útočily i na Vouziers, kde musela 134. fr. divize ustoupit až k řece Aisne. V této obtížné situaci byl této divizi poslán k posílení 22. stř. pluk. Ten dorazil na místo právě včas. Společným úsilím s francouzskými jednotkami se podařilo německý nápor zastavit.

S velkou hořkostí byla Čechoslováky pocítována ztráta Terronu, neboť to byl první neúspěch pluku. Terron měl i nemalý strategický význam. Velitel brigády plk. Philippe nařídil kpt. Husákovi, aby se svým zesíleným praporem znovu získal Terron zpět. Ten okamžitě zahájil přípravu k útoku. Čechoslováci byli odhodláni dobýt jej zpět za každou cenu, čímž chtěli smýt hořkost porážky, přestože Šidlikova rota tehdy při druhém německém útoku před třemi německými prapory prostě nemohla Terron udržet a bojovala ze všech sil.

Po krátké vlastní dělostřelecké přípravě překonal zesílený prapor kpt. Husáka řeku Aisne po jednom z provizorních přechodů, proběhl německou dělostřeleckou palbou, která se na prapor soustředila, a zaútočil na německé pozice v Terronu. Došlo k tvrdému krvavému boji. Němci se zuřivě bránili, měli přesilu a věděli to. Krutý boj se změnil na boj muže proti muži, s bodáky, noži a lopatkami. Při likvidaci německých kulometných postavení je museli Čechoslováci dobýt přímo, jelikož němečtí kulometčíci neustupovali a stříleli dokud měli

náboje, i v beznadějně situaci. Často museli být zabiti přímo u svých kulometů. Vzhledem k charakteru zuřivého nelítostného a krvavého boje nebyli ani žádní zajatci. V ulicích a kolem vesnice v krutých osobních soubojích se zkušenými německými vojáky začínali nakonec vítězit Čechoslováci. Během boje se velmi vyznamenal por. Maticka se svou kulometnou rotou, která byla v čele útoku a statečně likvidovala nepřítel. Němci začali ustupovat, nejprve neochotně, ale nakonec se podařilo Čechoslovákům ovládnout celou vesnici i její okolí. Okamžitě bylo zahájeno budování obranných pozic a na velitelství čs. brigády poslána zpráva o znovudobytí vesnice Terron. Nadšení Čechoslováků nad znovudobytím Terronu bylo velké. Tento úspěch také zlepšil postavení sousedních francouzských jednotek.

Němci se však nehodlali se ztrátou výhodně položeného Terronu smířit a hodlali jej opět dobýt zpět. Čechoslováci byli neustále pod německou palbou z děl, kulometů a pušek. Ve dne i v noci. Bylo to obtížné, protože si nemohli ani pořádně po částech odpočinout. Několikrát se Němci pokusili o útoky, které však byly houževnatou čs. obranou odraženy. Při jednom z útoků na čs. obranu v Terronu se Němci dostali až do vesnice. V troskách jednoho z domů zde zůstal čs. aspirant Jura. V beznadějně situaci si po vystrílení všech nábojů na nepřítel ponechal poslední pro sebe, z obav před zajetím. Ve sklepě jiného domu zůstal dobrovolník Karásek, jenž měl obě nohy rozsekány střepinami granátů. Ležel zde na zemi a nemohl uniknout. Když se k němu přiblížili Němci, odjistil granát a vrhl jej mezi ně. Několik jich zabil, avšak sám rovněž zahynul. Nakonec se i tento německý útok podařilo Čechoslovákům odrazit. Při stále dělostřelecké palbě nepřítel zahynulo několik Čechoslováků v troskách zřícených domů, mezi jinými i oblíbený por. Pliva. Husákův prapor již však Terron nepustil. Prapor měl během bojů citelné ztráty: 31 padlých, 175 zraněných a 12 neznámých – pravděpodobně padlých. I v citelném početním oslabení však vytrval v odhodlané obraně.

Ostatní prapory pluku za nepřátelské palby budovaly mosty a lávky přes řeku Aisne. Nad Terronem neustále kroužila německá letadla, která střílela po každém pohyblivém cíli a shazovala na Čechoslováky granáty (i plynové). Někdy to bylo až 20 letadel. Ta útočila i na ostatní prapory pluku při stavbě obranné přechodů přes Aisne.

Mezitím 22. stř. pluk v noci na 22. 10. 1918 překročil pod silnou německou dělostřeleckou palbou úspěšně řeku. Protože nepřítel používal granáty s bojovým plynem, museli příslušníci pluku užít plynové masky.

III. prapor 22. stř. pluku hned za svítání zaútočil odhodlaně na kótu 153 u vesnice Chestres, která byla silně Němci bráněna. Čechoslováci útočili

Kpt. O. Husák, již jako mjr., 1919

i přes nemalé ztráty, které jim způsoboval přesná palba německých kulometů a letadel. Nakonec několik metrů od vrcholu kóty 153 byli zuřivou palbou nepřítel přibítili k zemi a museli se nakonec částečně stáhnout. Útok na kótu se nezdařil.

Odpoledne II. prapor pluku rychlým a nenadálým útokem dobyl německé zákopy u Le Petit Ban, kde zajal i několik Němců včetně velitele jednoho německého praporu. Dále ukořistil několik německých děl, minometů a kulometů.

Druhý den, 23. 10. 1918, se III. prapor opět vrhl do útoku na kótu 153 u Chestres. Za citelných ztrát pronikli jeho příslušníci do německé obrany, kde došlo ke krvavým bojům muže proti muži. Čechoslováci se v boji drželi velmi statečně, v boji na bodáky a nože většinou vítězili. Narušená německá obrana se však opírala především o několik betonových pevnůstek, které se Čechoslovákům dobýt nakonec nepodařilo. Během krvavé řeže padlo na čs. straně mnoho mužů, mezi nimi při jedné zteci výbuchem nepřátelského dělostřeleckého granátu i ppor. Wurm, zkušený veterán ze srbské fronty.

Pro velké ztráty musel být III. prapor vystřídán I. praporem pluku. Ten pokračoval v započatém útoku na narušenou německou obranu na kóte 153. Ve dnech 26. 10. a 27. 10. pokračovaly

tyto boje až do pozdních nočních hodin. Čechoslováci s podporou francouzského dělostřelectva se stále odhodlaně pokoušeli o dobytí zmíněných německých bunkrů. Němci se v nich však stejně odhodlaně a úspěšně bránili.

Na rozkaz velitele brigády přešel 22. stř. pluk do obrany dobytých pozic. Nyní přešli do útoku Němci. V tvrdých bojích se dařilo Čechoslovákům odrazit všechny německé útoky. Na čs. pozice byla soustředěna neustálá dělostřelecká palba nepřítel a německých letadel, která shazovala plynové granáty. Celé údolí v čs. pozicích bylo zaměřeno bojovým plynem, který si v řadách Čechoslováků vyžádal nemalé ztráty. Přesto odolávali a vytrvali v obraně dobytého území.

V průběhu těchto bojů, v noci 29. 10. 1918, se roznesla mezi příslušníky 21. stř. pluku u Terronu a 22. stř. pluku u Vouziers zpráva o tom, že včera, 28. 10. 1918, byla vyhlášena samostatnost Československa, čímž se splnil hlavní cíl jejich boje. Obrovské nadšení zavládlo mezi vyčerpanými, zablácenými a rozedranými československými vojáky. Boje však nepřestávaly a i přes tuto skvělou zprávu bylo nutno pokračovat. Až v noci z 30. 10. na 31. 10. 1918 byly oba čs. pluky v pozicích u Vouziers a Terronu vystřídány čerstvými francouzskými jednotkami a následně staženy z fronty do zázemí.

Celkové čs. ztráty u Vouziers, u obce Chestres a u Terronu z těchto tvrdých bojů během 18. – 30. 10. 1918 činily: 183 mužů padlých (z toho 9 důstojníků), 876 mužů zraněných (z toho 18 důstojníků) a 69 neznámých, pravděpodobně padlých (z toho 1 důstojník).

Oba československé pluky se po stažení z fronty u Vouziers a Terronu přesunovaly k Mourmelonu. Počátkem listopadu 1918 dorazila Čs. brigáda se značně prodláženými řadami do St. Pierre a Arne. Jednotlivé prapory byly doplněny novými čs. dobrovolníky. Dne 8. 11. 1918 vykonala brigáda přehlídku za účasti ministra zahraničí nově vzniklého Československa E. Beneše. Při této příležitosti bylo velitelem armády několik desítek důstojníků a vojáků brigády vyznamenáno fr. válečným křížem a dalšími vysokými vyznamenáními. ■

E. Beneš vyznamenává čs. válečným křížem čs. vojáky, 1918

Muž s lipovou ratolestí na klopě

■ František Trávníček,
foto: archiv autora

Držím v ruce útlou knížku „Muži s lipovou ratolestí“, jeden z počinů Vojenského historického ústavu. Mnoho tváří vyfocených v této doprovodné knížce ke stejnojmenné výstavě je mi známých a povědomých, ale to je tím, že se vojenskou historií let 1914 až 1945 zabývám. Krátké medailonky s portrétem pořízeným v dnes již neexistujícím Ateliéru Langhans v Praze ve Vodíčkově ulici jsou sice stručným, ale o to věcným přiblížením osudů jednotlivých vojáků, kteří většinou začínali v dobách I. světové války jako vojáci v rámci našich zahraničních vojenských jednotek a v období první republiky se postupně vypracovali až na generály – muže s lipovými ratolestmi na klopách uniforem.

Je jich jen část, nejsou zde všichni, negativy jejich fotografií se buď nezachovaly, nebo se dotyční nestihli ve dvacátých a třicátých letech minulého století v tomto proslulém ateliéru vyfotit. Na straně 15 mohu najít muže s lipovou ratolestí, sedícího v uniformě brigádního generála. Nezaujímá mě tak ani jeho základní generálská hodnost, ani možná Válečný kříž 1918 na jeho saku. Zajal mě jeho pravý rukáv, na něm je šest prýmků ve tvaru šípky. Každý z nich představuje jeden rok činnosti a bojů v rámci československých vojenských zahraničních jednotek. Šest je maximum. Mezi muži s lipovou ratolestí není sice výjimkou, ale pro mne ano. Kdybychom odhlédli od vojenské hodnosti a měli posuzovat tyto vojáky podle jejich činů, skutků a zkušeností, zaujímal by jedno z nejčelnějších míst naší vojenské historie. A přesto, jako většina legionářů, je zapomenut a jeho jméno znají spíše odborníci a fandové vojenské historie. Je po něm pojmenována ulice v Praze, ale málokdo se zastaví, aby přemýšlel, po kom tato ulice nese jméno.

Tím dotyčným je brigádní generál Antonín Mikuláš (Nikolaj) Čila, starodružiník, účastník bitvy u Zborova, velitel 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova a 10. střeleckého pluku Jana Sladkého Koziny – muž s lipovou ratolestí na klopě.

Narodil se, tehdy ještě jako jen Antonín Čila, v Nové Pace 6. ledna 1883. Tím, že zemřel nedlouho po svých stoletých narozeninách 31. 5. 1983, je letošní rok pro nás obzvláště zajímavý – 130. výročí narození a 30. výročí úmrtí tohoto vzácného člověka.

Pocházel ze čtyř sourozenců. Matku brzy ve věku svých čtyřech let ztrácí a ve dvanácti pak ztrácí i otce. Nevlastní matka s deseti nezletilými dětmi se protloukala, jak se dalo, a jen díky pomoci sousedů a známých se mohl mladý Antonín vyučit – stal se hrnčířem

Brigádní generál Antonín Mikuláš (Nikolaj) Čila, starodružiník, účastník bitvy u Zborova, velitel 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova a 10. střeleckého pluku Jana Sladkého Koziny – muž s lipovou ratolestí na klopě

a malířem porcelánu. Krom oblíbeného malování měl i další zálibu – cvičil v místním Sokole. Díky výtvarnému nadání a dobrým výsledkům v učení mu bylo umožněno nadále studovat, tentokrát na dnes již neexistující Odborné keramické škole v Bechyni. Své další studijní zkušenosti získává ve studiu dekorativní a figurální malby na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, kde působil v ateliéru prof. Emanuela Dítěho. A tak během několika málo let se z něj stává hrnčíř, keramik a kreslíř a taktéž malíř-umělec z povolání. Mladý Antonín naopak tyto profese vhodně dokáže skloubit a díky diplomu učitele kreslení a malby mohl existenciálně působit na českém gymnáziu či jiné škole. Vedle výtvarných dovedností byl však i nadšeným sokolským cvičencem a propagátorem, což ovlivnilo jeho další život a osudy. V roce 1909, na základě nabídky ruských orgánů, nabízejících českým sokolským činovníkům pracovní příležitosti v různých částech země, s přáním zavést český tělovýchovný model na ruských školách, odchází

do Ruska a jeho pracovní uplatnění bylo realizováno v přímořské Oděse u Černého moře. Přijímá místo profesora kreslení a tělocviku na oděském gymnáziu a zároveň vyučuje na carské kadetce a ve vojenském gymnáziu. Svůj pracovní a především i volný čas věnuje myšlenkám šíření Sokola dle svých předchůdců Tyrše a Fügnera a spolu s ostatními cvičiteli v dalších ruských městech získává mnohá ocenění a chvály za svou činnost – v roce 1912 i přímo od Mikuláš II., cara vši Rusi.

Necelých pět let působení v Oděse bylo dostačujícím pro sžití s místní komunitou krajanů, a tak v roce 1914 se příslušník rakousko-uherské monarchie, sokol a profesor ruských gymnázií Antonín Čila získá své státní příslušnosti a vazby k Rakousko-Uhersku a jako jeden z prvních přísahá již v září roku 1914 na prapor České družiny v Kyjevě spolu s dalšími dobrovolci. Antonín Čila byl zařazen jako řadový voják-střelec do I. roty České družiny. Pro nesporně organizační kvality se stal brzy zástupcem velitele

4. roty I. roty družiníků a členem jazykové komise pro povely a výcvik. Spolu s dalšími cvičiteli Sokola Jiřím Švecem a Matějem Němcem prosazoval sokolské principy organizace a vedení České družiny. Krom zavedení české povelové techniky je mu přisuzována i zásluha na zavedení oslovení „bratře“, které platilo za poctu a všeobecně se ujalo.

Své výtvarné zkušenosti využil v rámci České družiny ve prospěch výzvědné činnosti, kdy detailně zakresloval nepřátelské linie a díky jeho přesným záznamům mohl být proveden útok na nepřátelské pozice. Z vojna se postupně stává desátník a již v květnu 1915 je spolu s Janem Srovým a Jiřím Švecem povýšen do hodnosti praporčíka, přestože jako důstojník nikdy v rakousko-uherské armádě nesloužil. Je přidělen k 1. rotě, která neoficiálně byla nazývána „rota georgievská“, neboť k 31. prosince 1915 byla dekorována 114 svatojiřskými kříži a medailemi, což představovalo téměř plný počet důstojníků a mužstva dekorovaných za chrabré činy těmito vysokými poctami.

Na počátku roku 1916, kdy se Česká družina zformovala na 1. čs. střelecký pluk, dochází k výcviku jejích nových příslušníků. Velitelem je ustanoven Antonín Čila. Dochází k vytvoření tzv. „sokolského oddílu“, skládajícího se z elitních příslušníků mužstva – příslušníků Sokola. Hlavním výcvikem byl pověřen opět A. Čila. Po reorganizaci České družiny do dvou pluků a vytvoření Čs. střelecké brigády byl jmenován velitelem 12. roty I. čs. střeleckého pluku a po vytvoření 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova se stává velitelem jeho 7. roty. Působí i v politických funkcích, stává se členem vojenského komitétu II. valného sjezdu delegátů Svazu československých spolků na Rusi. Na konci roku 1916 přestupuje na pravoslavnou víru a za jménem Antonín se objevuje jméno Nikolaj (česky Mikuláš).

V roce 1917 jako velitel roty 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova na Rusi se účastní bitvy u Zborova a poté ústupu z Ukrajiny. Své kreslířské umění přenáší nejen do kartografických zápisů a map, ale je také autorem návrhu praporu 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova na Rusi. Jeho nejvěrnějším přítelem je již z dob České družiny pozdější generál Matěj Němec. Třetím plukem prošlo velké množství budoucích vojáků z povolání, a to nejen prvorepublikových, ale i účastníků II. odboje, jako byli Ludvík Svoboda, Karel Klapálek, Bohumil Boček a další. A. M. Čila se stává velitelem 1. praporu, zástupcem velitele pluku. To vše v hektické době ústupu z Ukrajiny a přesunu východní cestou do Francie přes Vladivostok.

V květnu 1918 v Čeljabinsku se uskučňuje sjezd vojenských zástupců čs. legií, jehož se zúčastnil za důstojníky 3. pluku A. M. Čila. Je pověřen úlohou vyjednat mezi legionářskou a bolševickou stranou. Výsledkem

nedohody se stala četná bojová vystoupení čs. legií, zavedení tzv. „vlastního pořádku“ jízdy vojenských esalonů a převzetí kontroly nad celou tratí mezi Uralem a Vladivostokem. Vedle nepřetržitých bojů našich jednotek, zvláště s bolševickou Rudou armádou, prožil A. M. Čila ve chvílích odpočinku v Jekatěrínburku, jehož byl velitelem, i velmi radostné okamžiky – seznámil se zde se svou životní družkou Ninou Krukovskou. Svatba se uskutečnila těsně před odplutím z Vladivostoku v květnu 1920.

Na počátku roku 1919 se stává velitelem 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova a od června 1919 přechází od „husitské“ divize do divize III. jako velitel 10. střeleckého pluku Jana Sladkého Koziny. Podílí se na obraně magistrál a až do ledna 1920 setrvává v Krasnojarsku. Velí zadním vojsům čs. vojska, umožňujícím řízenou evakuaci našich legionářů do Vladivostoku a dál lodí do již svobodné Československé republiky. Počátkem roku 1920 je velitelem Irkutska, kde dochází k historickému předání 48 vagonů zlatých mincí a surového zlata – tzv. zlatého, carského pokladu. Poslední části 10. střeleckého pluku přijíždějí 30. května 1920 do Vladivostoku a v tu dobu probíhá již příprava na evakuaci celého pluku lodí Edellyn. Čeká je strastiplná cesta na moři do Terstu, odkud se přepravuje celý pluk přes České Budějovice až do Brna, kam přijíždí 11. srpna 1920. Pluk s domovskou posádkou v Brně obsazuje kasárna T. G. Masaryka a pod velením pplk. Antonina Mikuláš Čily probíhá unifikace pluku se 14. zeměbranným plukem domácího vojska.

Pplk. Antonín Mikuláš Čila se stává velitelem unifikovaného Pěšího pluku 10. Jana Sladkého Koziny se sídlem v Brně a zůstává zde až do roku 1922. V roce 1921 je spoluzakládajícím členem Československé obce legionářské, i když velmi těžce nese rozpory a neshody mezi legionáři v nové republice. Je jmenován plukovníkem pěchoty, velitelem 8. pěší brigády ve Vysokém Mýtě, absolvuje kurz pro vysoké důstojníky a generály École supérieure de guerre v Paříži. Vstupuje do Kruhu starodružiníků hájícího zájmy zakladatelů České družiny – první československé vojenské zahraniční jednotky v Rusku. Od roku 1923 je povýšen do hodnosti brigádního generála, v letech 1928 až 1934 se znovu vrací do Brna, tentokrát jako zástupce velitele Zemského vojenského velitelství pro Moravu v Brně. Velitelem mu byl tehdy spolubojovník z ruských legií generál Sergej Vojcechovskij a velitelem pluku v Opavě byl jeho dlouholetý přítel brigádní

generál Matěj Němec. Po odchodu z Brna byl ustanoven do funkce předsedy Odvolacího kárného výboru MNO v Praze. Počátkem roku 1938 byl penzionován, během mobilizace branné moci znovu povolán a pověřen funkcí velitele oblasti 5. armádního sboru v Trenčíně. Po 15. 3. 1939 se omezeným způsobem zapojil do odboje. Jako vysoký legionářský představitel starodružiníků byl hlídán německými bezpečnostními orgány. Po válce se již do armády nevrátil, od roku 1945 až do své smrti v roce 1983 byl předsedou Kruhu starodružiníků a do nuceného sloučení pracoval v rámci Československé obce legionářské. Prosazoval památku starodružiníků i dalších svých spolubojovníků z legií. U příležitosti 30. výročí bitvy u Zborova 6. července 1947 byl velitelem manifestačního průvodu legionářských pluků Prahou, kde stál v čele bratří-starodružiníků, stejně tak jako velitel roty u Zborova.

Po převzetí moci komunistickou stranou v roce 1948 byl zbaven generálské hodnosti, degradován na vojína v záloze a byl vystaven dalším perzekucím. Stejně jako jeho bratři z legií byl zcela zapomenut a odsunut mimo veřejné dění. Určité nápravy se mu dostalo v období roku 1968, ale následná intervence vojsk Varšavské smlouvy opět uvrhla historickou pravdu o legionářích do intencí komunistického výkladu dějin. V roce 1961 zemřela jeho dlouholetá životní partnerka a nejstarší zakladatel České družiny brigádní generál Antonín Mikuláš Čila zemřel 31. 5. 1983. Je pohřben v pravoslavné části Olšanských hřbitovů v Praze. ■

Antonín Mikuláš Čila s vnukem Jiřkem před odjezdem do Lán ke hrobu T. G. Masaryka 14. září 1969

Vzpomínky na mého dědu generála Antonína Mikuláše Čílu

■ Ivana Čílová, foto: Ladislav Lenk

Můj děda A. M. Číla se dožil věku 100 let a když zemřel, mně bylo teprve 13 let. Proto moje vzpomínky na něho jsou pouhé útržky toho, co jsem vnímala jako dítě.

Vzpomínám si například na každoroční slavnostní průvody ke hrobu T. G. Masaryka v Lánech na výročí narození 7. března a pak na výročí úmrtí 14. září. Někdy v sedmdesátých letech minulého století bylo v březnu velmi studené počasí, ale sucho bez sněhu. Pouze před vchodem na hřbitov a na přístupové pěšince ke hrobu TGM byla vrstva ledu. Táta pak říkal, že StB nechala v podvečer průvodu cesty postříkat vodou, aby to staříci neměli tak jednoduché.

Po asi poslední vzpomínkové akci v Lánech, kde jsem byla i já s rodiči, v březnu 1981, odvezli estébáci mého skoro stoletého dědu i s mým tátou do Bartolomějské na několika-hodinový výslech. Děda tenkrát přijel psychicky velmi vyčerpaný, protože neustále dokola opakované stupidní otázky byly pro něho doslova týráním. Chtěli tenkrát vědět, kdo se účastní akcí, kdo se o legie zajímá atd., stále totéž dokola. Děda ještě téže noci dostal mrtvici, ochrnul na polovinu těla a už pak těch posledních pár měsíců byl jako vyměněný, moc nemluvil, přestal psát, malovat, komunikovat. V květnu zemřel.

Na výročních akcích v Lánech děda vždy vedl legionářský průvod a u hrobu

Vnučka generála A. M. Číly Ivana Čílová symbolicky předává na letošní výstavě IDET repliku praporu 10. střeleckého pluku Jana Šladkého Koziny, jemuž velel její dědeček, prvnímu místopředsedovi ČsOL Jindřichu Sittovi. Repliku věnovala Československé obci legionářské město Brno.

měl krátký proslov. Legionáři pak odjžděli do některé blízké restaurace na oběd. Táta vyprávěl, že vždy je v Lánech sledovalo několik „tajných“. Jednou bylo opravdu psí počasí a pomocník StB postával nešťastně před hřbitovem. A některý z brášek ho šel pozvat, aby s nimi jel autobusem do restaurace, že se tam přeci stejně musí nějak dostat. Bohužel nevím už, jestli s nimi tehdy opravdu jel.

Další vzpomínka na dědu je z jiného soudku. Jako dítěti mi přišlo hrozně zajímavé, že dědeček má jeden ušní boltec zcela bez citu. Musel mi stále dokola vyprávět, jak leželi v ledu v Karpatech při rozvzděch v příkopě s vodou a nemohli se několik hodin pohnout. Rakušáci o nich věděli, že tam někde jsou schováni, a jakmile by se zvedli, postříleli by je. Odesl to tenkrát pouze omrzlým uchem.

Děda také krásně maloval, pro mě koně, psy a podobné dětské věci, ale každoročně pro brášky maloval originální pohlednic jako vzpomínku na legie v Rusku. Je neuvěřitelné, že namaloval desítky originálů, kopírky ještě nebyly, natož barevné. Každý pak dostal poštou přání na jím malovaném originálu. Některé doma ještě máme.

Děda se vyučil v proslulé keramické škole v Bečyni, vyráběl krásné čajové servisy a porcelánové sošky, pak vystudoval Umělecko-průmyslovou školu v Praze. Kdyby nevypukla v roce 1914 válka, myslím, že by se děda živil výtvarným uměním.

Děda ukončil UMPRUM v Praze v roce 1909 a jelikož byl dlouholetým členem Sokola požádal o vyslání do Ruska jako instruktor tělocviku na střední škole (carské Rusko požádalo v této době Vídeň o zaslání učitelů tě-

locviku na školy, jelikož zde předtím tato výuka prakticky neexistovala). Bylo mu okamžitě nabídnuto odjet do Moskvy, Nižního Novgorodu nebo Oděsy. Děda si vybral Oděsu, hlavně proto, že nikdy neviděl moře. Vyrazil vlakem přes Vídeň a Halič a ve stanici Podvoločiska přesedl do ruského vlaku, který byl prý mnohem pohodlnější než rakouský a byl upraven pro cestování vleže na palandách. Děda neuměl ani slovo rusky a zakoupená učebnice mu nebyla k ničemu, protože neznal azbuku.

Podle zvěstí očekával děda zaostalou zemi, kde chodí po ulicích medvědi – ke svému údivu vystoupil ve výstavném městě, všude nové budovy škol, nádraží, čisté bulváry s obchody plnými zboží... Zkrátka město srovnatelné třeba s Vídní. Druhý den se přišel hlásit do chlapeckého gymnázia, kde panoval přísný řád, všude čisto, chlapci měli nažehlené černé uniformy. Tak začal vyučovat tělocvik podle sokolského vzoru, na žáky mluvil napřed česky a pomalu se učil ruská slova.

Ještě k tělocviku na ruských školách. V této době vydal car Mikuláš nařízení, že na všech středních školách se bude povinně učit tělocvik. Ředitelé škol však většinou ani nevěděli, co to ten tělocvik je. Problém byl, že nebylo kde sehnat tělocvikáře, tak ředitelé šáhli, kde se dalo. A to jen v Oděse bylo 16 středních škol! Byla to prý podivná – někde „učil“ bývalý zápasník, jinde zase požárníci, šermíři, další vysloužilý boxer, dva staří klauni. A vysloužilý generál zase nechal kluky celou hodinu pochodovat. Často takovi „učitelé“ brali peníze z několika škol, učili jen na papíře a žádnou výuku ani nevedli. Ředitelé byli spokojeni, že vyplnili nařízení shora, a o další se nestarali. A děda tak na „svém“ gymnáziu začal svědomitě učit prostrná, cvičení na náradí a vůbec vše jako v Čechách tak, aby všichni náš sokolský způsob cvičení v dobrem přijali.

V roce 1911, a poté ještě v roce 1912, byl děda požádán, aby vybral asi 100 žáků a nacvičili sestavu, se kterou by jeli vystoupit do Petrohradu před cara Mikuláše. Car si nechával každoročně pozvat z celé Rusi skupiny cvičenců ze středních škol a ti pak na pláních Marsova pole za Petrohradem cvičili a car je objížděl se svou suitou a posuzoval jejich vystoupení. Děda dal tedy dohromady skupinu cvičenců, vymyslel pro ně sestavu cvičení, vše pečlivě natrénovali a vyrazili vlakem do Petrohradu.

V roce 1912 vystupovali cvičenci s dědečkem dokonce v sokolských krojích, měli pěknou sestavu a dědeček byl jako jejich učitel představen carovi. Tomu se systém cvičení velmi líbil, dědečkovi za jeho práci poděkoval a svému pobočníkovi řekl, že si přeje, aby se podle tohoto sokolského vzoru nadále v celém Rusku vyučoval tělocvik na středních školách. Pro dědu to bylo veliké zado- stiučinění, že car vybral sokolský český systém před německým Turnvereinem. Teprve po příjezdu do Oděsy si podle chování ostatních k němu uvědomil, jak velikou váhu v Rusku má, když je někdo představen carovi. Dědeček získal všeobecnou úctu a snad každý ve městě znal toho cizince, který mluvil osobně s carem... ■

Pomník hrdinů padlých u Zborova stojí na břehu Malše

■ Radek Marcin, DiS., předseda KVH Čestí lvi České Budějovice a místopředseda Jednoty ČsOL Strakonice, foto: Ladislav Lenk

U příležitosti 96. výročí bitvy u Zborova byl 2. července 2013 v Českých Budějovicích slavnostně odhalen zrestaurovaný pomník hrdinů padlých u Zborova. Umístěn je v parku u vědecké knihovny na břehu řeky Malše. Zasloužili se o to především nadšenci z KVH Čestí lvi a členové Jednoty ČsOL Strakonice.

KVH Čestí lvi České Budějovice vznikl v roce 2008. Svoji činností se snaží prezentovat Československou armádu na západní frontě během 2. světové války, zejména pak Československou obrněnou brigádu. Každoročně se účastní mnoha pietních akcí k uctění památky vojáků padlých během válek, vojensko-historických ukázek a prezentací jak v České republice, tak i na Slovensku. Zároveň pořádá přednášky pro veřejnost s osvětou významu armády pro vznik Československé republiky. Někteří členové jsou zároveň členy ČsOL.

Pomník hrdinů padlých u Zborova, nazývaný Zborovský pomník, zhotovil Otto Birma – sochař, příslušník zahraničních legií a voják československého pěšího pluku 1. Mistra Jana Husi. V roce 1927 při příležitosti 10. výročí bitvy u Zborova byl 10. července slavnostně odhalen za přítomnosti významných osobností Československa i Československé republiky. Mezi hosty byli i ministr obrany František Udržala a ministra zahraničí Dr. Edvard Beneš.

Pomník přečkal válku díky vlastencům, kteří jej opatrně rozebrali a důkladně schovali před německými okupanty. Hned po válce v roce 1945

byl znovu sestaven na původním místě a konali se u něj přísahy vojáků. Po roce 1968 byl pomník zbourán. Materiál z podstavce byl použit do základů budov a jednotlivé fragmenty sochy se povalovaly ve vojenských objektech, kde došlo k jejich poškození. Několikrát proběhly pokusy o záchranu pomníku a jeho znovuodhalení. Bohužel vždy skončily na nedostatku finančních prostředků nebo na zamítavém postoji úředníků.

V roce 2011 jsme se dozvěděli z článku Pavla Mörta o fragmentech zborovského pomníku, který byl uložen ve vojenském objektu na Rudolfově v Č. Budějovic. V té době nikdo o pomník neměl zájem. Hrozilo, že jeho části budou navždy zničeny. Rozhodli jsme se pro jeho záchranu a začali podnikat všechny potřebné kroky pro zrestaurování a následné umístění v Č. Budějovicích. Oslovili jsme restaurátory, mladé sochaře Lukáše Hosnědla a Jana Koreckého, aby vypracovali projekt na záchranu tohoto jedinečného díla a dále pak jeho restaurování. Díky velké pomoci Ing. Štanglera, radního pro kulturu Jihočeského kraje, se podařilo zajistit finanční dar od firmy ČEZ, bez kterého by zůstalo jen u myšlenky. S pomocí jeho spolupracovnice

Ing. Bártové se také podařilo dohodnout pronájem pozemku pro Zborovský pomník. Velkou pomoc při jednání s VHÚ, jakožto současným vlastníkem pomníku, poskytli bratři Milan Mojžíš a Jindřich Sitta. Dále bych rád poděkoval firmám EGEM a Pradast za zajištění dopravy z depozitářů VHÚ do restaurátorské dílny, firmě AKUPI za pomoc při výkopových pracích. ■

Tropický prales, jak jej viděl děda Jaromír, už dnes v Singapuru nenajdete.

Děda námořník a sextant

Děda Jaromír si čte v singapurském pokoji.

Evropané museli před sto lety chodit v bílém.

Hotel Raffles v roce 1920, jak jej vyfotil děda Jaromír.

V Singapuru po stopách dědy legionáře

■ Dana Emingerová, foto: autorka a její osobní archiv

Po třiadevadesáti letech jsem v Singapuru na každém kroku narážela na stopy svého dědečka Jaromíra, který nám v dětství četl Kiplingova Mauglího a vzpomínal, jak poznal asijskou džungli během návratu z první světové války

Můj děda se v roce 1920 plavil ze Singapuru do italského Terstu skoro tři měsíce. Mě nyní čeká dvanáctihodinový let v opačném směru největším dopravním letadlem na světě. Cestuji z Frankfurtu byzns třídou vzdušného dvoupatrového kolosu Airbus A380. Absolutní luxus. Usedám do prostorného křesla, které se na noc promění v postel, a otvírám dědův skoro sto let starý válečný deník se zažloutlými stránkami.

„Od konce srpna 1918 jsme okupovali transsibiřskou magistrálu po celé délce. Bohužel, Američané, kteří slíbili

odsun legionářů ze Sibíře, s tím otáleli dva roky. Kvůli tomu pak propukla v legionářském vojsku vzpoura. Podezřívali jsme československé velitelství, že je u spojenců v jakémsi námezdním žoldu. Měli jsme toho dost. Říkalo se, že evropské mocnosti na Sibíři válku potřebují, aby udrželi v šachu bolševiky a ti jim dali pokoj v Evropě. Zkrátka přišlo nám to, že tam děláme takové mameluky. Navíc bylo jasné, že cosi shnilého je ve státě Kolčakově, který jsme pomáhali budovat. Bílí totiž povraždili několik sibiřských vesnic v okolí magistrály jen proto, že se tam prý skrývali partyzáni.

A tak jsme si řekli, že uděláme další sjezd. Ten první květnový v roce 1918 v Čeljabinsku rozhodl, že budeme bojovat proti bolševikům, když nás zdržují od cesty domů a furt nás přemlouvají, abychom se stali Rudoarmějci. Druhý v srpnu 1919 v Omsku byl ilegální a rozhodl, že s bolševiky uzavřeme mír, protože chceme za každou cenu domů. Já jsem měl reprezentovat 10. pluk Jana Koziny Sladkého. Bylo domluvené, že na sjezdu zvolíme nové vedení a pojedeme... Jenže přijel Štefánik s instrukcemi od naší vlády, která to zakázala...“

Pochválov, Československo,
24. prosince 1920

Legenda o Merlionovi

Letušky společnosti Singapore Airlines se stále usmívají a nosí vybraná jídla, zatímco studují singapurského průvodce. Zjišťuji, že se asijskému ostrovnímu státu říká Lvi Město, přestože tu nikdy žádní lvi nežili. Může za to nějaký dávný sumatránský princ, jenž si popletl krále zvířat s tygrem, kterého zahlédl v džungli. A pak tu mají legendárního Merlionia s hlavou lva a tělem

ryby, co vystoupil z moře, aby zachránil Singapur před pustošivou bouří. Dnes je Merlion symbolem ostrova a jeho obrovské sochy zdobí město snad na každém rohu.

„Naši sibiřští generálové – Češek a Syrový – měli strach, že by vzbuření legionářů mohlo pokračovat, a proto vymysleli, že pár lidí vyučí na lodní kapitány a odvoz uspiší. Spojili se tedy se zbytky oficírského sboru námořní ruské akademie z černomořského Sevastopolu, která ve Vladivostoku přežila po nebožtíkovi admirálovi Kolčakovi, vyhlédli si lodě z rusko-japonské války, které tu hnilý na vodě od roku 1905, a tím byla Československá námořní akademie hotová. Přihlásil jsem se taky. Byl jsem tehdy zrovna u Bajkalského jezera, poděl něž jsme opravovali rozbité koleje po partyzánech v místech, kde byla na trati spousta tunelů. Po příjezdu do Vladivostoku nás asi dvacet Čechoslováků začali učit vyšší matematiku, hvězdárství, plést uzle. Byli jsme v akademii asi půl roku, když revoluce přišla i do Vladivostoku.“

Curuga, Japonsko, 18. února 1920

Vytahuji počítač, v němž mám naskenované stařícké pohlednice

a maličkaté fotografie, které děda posílal domů ze své válečné pouti. Při zvětšení přede mnou v detailech ožívá dávno zapomenutý svět – Singapur jako tradiční koloniální město. Na nábreží Collyer Quay jezdí pod dřevěnými balkóny noblesních domů koňské drožky. Pod obloukovitými arkádami se podél moře procházejí dámy s širokými klobouky. Doprovázejí je pánové v tropických helmách. Britští gentlemani v bílých oblecích vystupují z kočáru před hotelem Raffles. Na rohu ulic Bras Basah Road a Beach Road jsou vidět ve zdobných vikýřích zatažené žaluzie podkrovních pokojíků. V jednom z nich sedí můj dědeček a čte knihu. Jednou mi říkal, že s sebou vozil všude Kiplinga, který právě v hotelu Raffles na konci 19. století – stejně jako spisovatel Conrad – nějaký čas pobýval.

„Z Vladivostoku jsme odjžděli narychlo. Vypluli jsme o silvestrovské noci z roku 1919 na 1920. Naši ruští velitelé z námořní akademie, co se angažovali proti bolševikům, se totiž začali bát, že je rudí naháží do moře. Dohodli jsme, že jim budeme dělat během plavby nádeníky a oni nás za to vyučí námořnickému řemeslu, abychom se dřív dostali domů. Trochu jsme opravili dvě

ztrouchnivělé bárky z rusko-japonské války. Ta naše se jmenovala něco jako Doprdele Maru (všechny japonské lodě mají v názvu koncovku Maru, což znamená loď). My jsme ji překřtili na Orla. Kapitán Kyticin předpokládal, že bolševické stráže, co hlídají přístav, se na Silvestra opijí, tudíž za svítání by se nám mohlo podařit utéci. Čekali jsme na vhodný okamžik celou noc, až konečně nad ránem prolámal cestu zamrzlým přístavem ledoborec a my jsme se vydali na širé moře.“

Curuga, Japonsko, 18. února 1920

Loď na střeše tří věží

Opravdovou džungli už v Singapuru nenajdete. Jen umělou ve vstupních halách hotelů, atriích obchodních domů či kolem umělé hory pod poklopem v Gardens by the Bay, kde je džungle schovaná pod kopulemi staveb, nazvaných Flower dom a Forest Cloud. Singapur je totiž výhradně městský stát s mnoha parky, ale bez divoké přírody. Z ostrova se stala bohatá země, vyhlášené centrum obchodu, kde každá světová banka má své zastoupení.

Merlion, vodní lev, je oficiálním symbolem Singapuru.

Nábřeží v Singapuru

Hotelová koupelna v Ritz-Carlton

V ulicích města

Děda námořník s kamarády na lodi Ore

Chinatown Heritage Centre je muzeum v Čínské čtvrti.

„Zamířili jsme do loděnic k nejbližšímu japonskému přístavu, což byla Curuga na severním cípu ostrova Nipon. Japonci nás hned vítali, protože byli proti bolševikům. A tak jsme tam měsíc čekali, než dají lodě do pořádku. Užívali jsme si leg-race, akorát s jídlem nás vždycky napáli. Zdálo se, že na talíři jsou makaróny, tak jsme si je dali, a zatím to byly nařtované žízaly. Nebo jsme mysleli, že kupujeme mandlové koláčky, a když to člověk ochutnal, byly to nějaké rozemleté krovky z chroustů. Jenže ještě horší to bylo, když jsme se zase nalodovali. Tahali jsme do lodí na zádech spoustu uhlí. Mělo se prodávat v Šanghaji, kde jsme potřebovali z peněz za uhlí koupit porcelán, který jsme zase měli prodávat v Singapuru, abychom se uživil. Také jsme byli po cestě asi desetkrát v ohrožení, že se potopíme, ale nakonec se nám přece jen poštěstilo s těmi hrnci a porculánem doplnout do Strait Settlements.“

Singapur, 20. dubna 1920

Otvírám dveře pokoje hotelu Ritz Carlton, pod kterými leží noviny The Strait Times, a žasnou. Přimo z postele se mohou dívat obrovským proskleným oknem na novodobý symbol Singapuru, který mořského lva Merlionu zcela

zastínil. Zátoce Marina Bay už dva roky kraluje originální mrakodrap izraelsko-kanadského architekta Moshe Safdiea. Na tři mohutné pilíře hotelových věží s pětadesáti patry posadil loď. Ve výšce 250 metrů nad městem se tak procházejí lidé pod palmami, plavou v bazénu, večeri v noblesní restauraci či dovádějí na diskotéce s výhledem na město i do přístavu. Mrakodrap, který se jmenuje Marina Bay Sands, uvnitř skrývá 2560 hotelových pokojů, deset luxusních restaurací, kongresové centrum pro 45 tisíc lidí, kasino s 500 stoly a 1600 automatů...

„Když zakotví v vizím přístavu loď bez registrace, je automaticky považována za pirátskou. A to se stalo v Singapuru i nám. Celníci naši chatrnou kocábku zabavili, kapitán Kyticin zmizel a my jsme se museli spojit s naším singapurským konzulem, aby nám pomohl. Byl to příjemný chlapík, ženatý s Japonkou a jmenovaný ještě za Franze Josefa. Hned nám řekl: „Pojďte k nám, musíme vás ošatit, protože jako šupáci tady nemůžete vystupovat. Tady musí mít každý Evropan bílé šaty, helmu proti horku a musí se stravovat v nejlepším hotelu. My vám to všechno zajistíme, než pojedou z Vladivostoku americké

transporty a ty vás naberou.“ A hned poslal krejčího, co nám ušil bílé tropické šaty. Chodíme povinně na obědy do největšího hotelu Raffles, vyjíždíme na výlety do džungle nebo se toulám po trzích a po přístavu, kde je spousta žebrajících rybářů s věčně nataženou rukou.“

Singapur, 20. dubna 1920

Nakládám se do vany s vířivkou a přes zrcadlové osmihranné okno pozoruji celý Downtown – zářící hradbu singapurských mrakodrapů nad řekou Kallang. Šplhají se do závratných výšek a nedají se ani spočítat. Mezi nimi se jako perly lesknou „drobnější“ architektonické skvosty. Muzeum vědy a výtvarného umění připomíná bílý lotosový květ. Dvě stříbrné kapky představují divadelní centrum Esplanade. A v parku u moře vidím železné stromy. V koruně nejvyššího z nich se nad zahradami vznáší vyhlídková restaurace Super strom – Super Tree. O den později už v ní ve čtyřicetimetrové výšce večeříme...

„Tady bylo ještě před pár lety moře,“ vysvětluje majitel Michael Ma, který vypadá jako slavný asijský herec Jackie Chan. Vypráví svůj „singapurský sen“ o tom, jak vyrůstal v Kambodži, Rudí

Singapur Collyer Quay v roce 1920, dnes už vede středem města.

Singapurská stavba z roku 1910

Kmérové povraždili část jeho rodiny, pak s otcem uprchl do Austrálie a před deseti lety přijel se dvěma tisíci dolarů do Lvího Města. Dnes mu patří několik luxusních restaurací. Nejen Super Strom, ale třeba i Merlion na menším ostrově Sentosa, kam jezdí kabinová lanovka přes záliv. Je to místo s největší koncentrací zábavních parků a kasin... Takové asijské Las Vegas! Dřív se pryť to místo jmenovalo Ostrov smrti.

Ostrov duchů

Na kolorovaných pohlednicích ze Singapuru, které děda v roce 1920 poslal domů, ostrov Sentosa nikde není... Ani mořský lev Merlion. Zato na rubu jednoho z kolorovaných obrázků je napsáno:

„Jednou jsme si udělali výlet na Ostrov duchů, kam vozi odsouzenec k smrti. Popraví je a hned zakopají. My jsme o tom nic nevěděli a vypravili se tam zapůjčenou šalupou. Zatímco jsme na ostrově klopýtali mezi želvami a divili se, proč ze země u ta tam čouhá lidský hnát, v přístavu se shromáždil dav čumilů, kteří chtěli vědět, jak to

s námi dopadne. Říkalo se totiž, že kdo na ostrov vstoupí, je okamžitě synem smrti. Buď ho zahubí duchové nebo rozhněvaný Merlion, případně rozzuřená policie. Ale nám se nic nestalo, ani strážníci se nás vůbec neodvážili obtěžovat, protože jsme gentlemani v bílých šatech...“

Singapur, 21. června 1920

Žádní gentlemani v bílých šatech a tropických helmách zrovna před hotelem Raffles z koňských povozů nevystupují. Naopak je tu mnoho pánů v černých oblecích s luxusními auty a ještě luxusnějšími partnerkami. Slavný hotel, pojmenovaný po zakladateli Singapuru – Siru Stamfordovi Rafflesovi, byl v roce 1887 postaven přímo na břehu moře. Teď staříčka Beach Road protíná centrum města. Podobně jako Holanďané i Singapurci si rozšiřují své teritorium. Zjišťuji, že právě tam, kde dřív kotvily lodě, se dnes nachází loď úplně jiná – ta létající na třech vysokých pětadesátipatrových nohách. Procházím podél řeky Kallang, kde zůstaly před hradbou mrakodrapů koloniální uličky, vedoucí k Čínské čtvrti. Navštívila jsem tam muzeum Chinatown Heritage Centre, kde vystavují pár starých

fotografií. Jednu jsem jim tam nechala. Na ní sedí uprostřed pokoje krátce střížený voják. Nad stolem visí petrolejová lampa, u kovové postele vykukuje truhla na oblečení a na okením rámu je nedopitý čajový hrníček. Mladík má nohu přes nohu a zaujatě čte knihu. Její název se už nikdy nikdo nedozví. Ale já tuším, že to byl nejspíš Kiplingův Maugli...

„Konečně nás naložila v Singapuru obrovská americká loď, se kterou jsme vypluli podél pobřeží Sumatry směrem k domovu. Během cesty nás krmili moučnou kaší, plnou obrovských červů. Jindy zase shnilými rybami, snad to byly ještě konzervy, co zbyly v koráb-ních sudech z rusko-japonské války... Slunce pražící kolmo nad hlavou nám vysušelo i dřev v kostech. Každý hledal úkryt někde ve stínu a dychtivě jsme vždycky čekali na dešť. Ani delfni, ani létající rybky či žraloci už nebudili ničí pozornost. Když začalo pršet, na jedinou loď ožila. Na paluby se vyhrnuly stovky naháčů. Skoro celý měsíc plavba trvala. A najednou tu byl den, kdy jsme zakotvili v italském Terstu a pochopili, že je to vše opravdu za námi...“

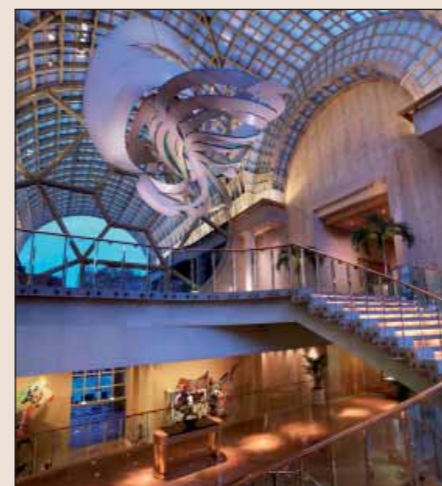
Pochválov, Československo, 24. prosince 1920 ■

Muzeum Chinatown Heritage Centre

Hotel Raffles Singapore dnes

Lobby hotelu Ritz Carlton je velmi moderní.

Marina Bay Sands v noci

Bitva o Británii

■ Vladimír Marek, foto: VÚA-VHA, VHÚ

Letecká bitva o Británii byla vlastně jen prologem plánovaného, a nakonec neuskutečněné operace Seelöwe, tedy bezprostřední invaze německých pozemních jednotek do Velké Británie. Ta měla odstartovat v okamžiku, kdy bude britské hospodářství rozvráceno, obyvatelstvo demoralizováno, námořnictvo vážně poškozeno a letectvo zničeno.

Podle většiny historiků je možné za počátek této letecké bitvy označit 10. červenec 1940. Ten den podniklo německé letectvo poměrně intenzivní útoky především střemhlavými bombardéry Junkers Ju 87 Stuka na britské konvoje. Někteří odborníci se ale přiklánějí již k datu 1. července 1940. Souboje mezi britským a německým letectvem totiž pokračovaly plynule i po kapitulaci Francie a evakuaci britského expedičního sboru a dalších

spojenců. Prvního srpna 1940 vydali Němci směrnicí č. 17 o vedení letecké a námořní války, která ukládala zničit RAF a britský letecký průmysl, rozvrátit zásobování Velké Británie potravinami a způsobit co největší ztráty britskému obchodnímu a válečnému loďstvu. K dalším významným datům této bitvy patří 13. srpen (tzv. Eagle Day), kdy Luftwaffe zahájila všestranné útoky. Ty se ale neobešly bez katastrofálních ztrát střemhlavých bombardérů.

Nástup čs. letců ve Velké Británii ještě ve francouzských stejnokrojích

Masivní bombardování měst

Až do poslední srpnové dekády se německé bombardéry vyhýbaly Londýnu. V noci z 24. na 25. srpna s největší pravděpodobností omylem (podle Göringovy směrnic z 19. srpna 1940 se jednalo o zakázaný cíl) dopadly první bomby na Londýn. RAF na to následující noci reagovala bombardováním Berlína. Od tohoto okamžiku se bombardovací svazy na obou stranách definitivně přestaly vyhýbat civilním cílům v hustě obydlených aglomeracích.

Velice těžkým náletům ve dne i v noci byla britská metropole vystavena 7. září 1940. Tento den, kdy odstartovaly skutečně masivní nálety na hlavní město, si ne náhodou získal označení „černá sobota“.

Na tom, kdy letecká bitva o Británii kulminovala, existuje vzácná shoda. Jedná se o 15. září 1940, kdy Luftwaffe podnikla masivní nálet na Londýn s cílem definitivně zlomit britský odpor. RAF ale dokázala soustředit veškeré síly a sestřelit Němcům velké množství letounů při vlastních minimálních ztrátách. Ten den byla neděle a nad Velkou Británií bylo jasno a slunečno. Po raním průzkumu nad ostrovem Wight vyslali Němci zhruba o půl dvanácté přes Doverskou úžinu směrem na Londýn čtyřicet bombardérů s doprovodem. Ty byly postupně napadány britskými stíhačkami. Jen několika z nich se nakonec podařilo dostat nad cíl. Zhruba o tři hodiny později byly v krátkém sledu po sobě zahájeny další tři útoky. Celkem se jednalo až o dvě stě bombardovacích letounů směřujících z Francie na Londýn. Ve tři hodiny odpoledne je následovalo dalších třicet německých strojů, které se pokoušely dostat nad přístav Portland. Všechny tyto útoky

byly však nakonec odraženy a hodnocení celého tohoto dne vyznělo pro Německo jednoznačně jako porážka.

Symbolická účast Italů

O dva dny později, 17. září, vydalo německé vrchní velení rozkaz, že operace Seelöwe se odkládá na neurčito. Letecké úderky postupně ztrácely na intenzitě a zaměřovaly se na britské přístavy a zásobování. Jako určitou derniéru této letecké kampaně je možné označit dva nálety italského letectva na Británii, které se uskutečnily 29. října a 11. listopadu 1940. I ty totiž skončily nezdarem. Italové přišli o několik zastaralých bombardérů Fiat B. R., které byly sestřeleny nad východní Anglií. I po tomto datu sice německé letecké útoky pokračovaly, a to až do května 1941, ovšem již s výrazně nižší silou.

Luftwaffe přišla v bitvě o Británii (10. 7. až 31. 10. 1940) podle některých zdrojů o téměř dva tisíce čtyři sta strojů. Z toho jich bylo 1789 sestřeleno a zbytek byl poškozen. Ztráty na britské straně byly o poznání menší, jen 1398 letounů. Ještě větší význam než poměrně velké ztráty německého letectva měla skutečnost, že RAF nebyla ani zdaleka tak rozvrácena, jak si v Berlíně představovali. Britský válečný průmysl totiž stačil doplňovat ztráty letadel, ke kterým došlo v boji. Jen v červenci 1940 jich vyrobil 1665. Přitom o pouhé dva měsíce dříve dostávalo britské letectvo pouze 325 strojů.

Letečtí technici

Čs. stíhací wing po zařazení do vzdušné obrany Velké Británie

Britové také na rozdíl od Němců dokázali poměrně úspěšně zapojit do systému včasné výstrahy radar. Navíc měli k dispozici širokou síť pozorovatelů, která hlásila německé formace okamžitě po překročení pobřeží. Boj o informace vyhrávali i v oblasti rádiového zpravodajství. Kromě cenných poznatků pocházejících z rozluštní německých depeší šifrovaných přístrojem Enigma se jednalo o informace získané sledováním rádiového provozu bombardérů Luftwaffe.

Když tolik vděčilo tak málu

Mnohem větším problémem ale pro Brity bylo nahrazení lidských ztrát. Chyběli jim kvalitní, vycvičení piloti. Bylo proto rozhodnuto o využití zahraničních letců, kteří se po porážce Francie stáhli do Velké Británie. Mezi

nimi sehrávali ne nevýznamnou roli Čechoslováci. Jako první se do bitvy o Británii zapojili piloti 310. čs. stíhací peruté, která byla zformována 12. července 1940 v Duxfordu. Hned první den svého nasazení, tedy 26. srpna 1940, sestřelili tři nepřátelská letadla. Do závěrečných fází bitvy se zapojila i 312. čs. stíhací peruté, která vznikla 5. září 1940 a operovala z letiště Speke. Její příslušníci měli za úkol bránit ne daleký Liverpool. Své první vzdušné souboje svedli 12. října. Jistý podíl na bitvě je možné přičíst i 311. čs. bombardovací peruti, založené 2. 8. 1940. Ta již 10. září uskutečnila svůj první bojový bombardovací nálet na seřazovací nádraží v Bruselu.

Kromě toho bojovalo dvacet pět dalších letců u polské a britských perutí. Nejúspěšnějším československým letcem v bitvě o Británii byl jednoznačně rodák z Otaslavic u Prostějova

Josef František, který působil právě u 303. polské squadrony. Za pouhých osmdvacet dnů této bitvy měl sedmkrát potvrzených vítězství. S tímto výsledkem se stal jedním z nejúspěšnějších letců bitvy o Británii vůbec. Tragickým se mu stal návrat z bojového letu v úterý 8. října 1940. Jeho letoun havaroval z nejasných příčin při přistání na letišti Ewell Sutton. Četaře Františka pohřbili o dva dny později na hřbitově v Northwoodu u Londýna. Příčiny této katastrofy nejsou dodnes přesně objasněny. Historikové dávají přednost verzi o letecké nekázní, případně únavě z enormního nasazení. Josef František totiž v září a počátkem října 1940 při bojových letech několikrát překračoval povolené počty nalétaných hodin. Jeho nervy dostávaly zabrat. Ve vzduchu se cítil jistější než na zemi, a tak opakovaně usedal do svého letounu.

Celkově českoslovenští piloti v této bitvě sestřelili přes sedmdesát nepřátelských letadel. Nejvíce, a to čtyřicet, příslušníci 310. čs. stíhací peruté. Sedm československých pilotů položilo v těchto leteckých soubojích své životy.

Právě bitvy o Británii se týká i jeden ze slavných citátů Winstona Churchilla. „Na poli lidských konfliktů nikdy nevzděčilo tolik za tak mnoho tak málu,“ pronesl britský premiér 20. srpna 1940. ■

Legionáři bojovali jako lvi při rekonstrukci bojů na Piavě

■ Jiří Charfreitag, foto: Ladislav Lenk

Vojáci v zákopech, děla na palebných pozicích, letadla na ranveji připravená k vzletu a obrněný automobil startující svůj motor – tak vypadala patnáctá hodina první zářijové soboty letošního roku. Stejně jako loni totiž připravila Československá obec legionářská ve spolupráci s Klubem přátel pplk. Karla Vašátky a Ochránci památek pevnosti Josefov bojovou rekonstrukci z historie československých legionářů. Tentokrát bylo připomenuto válečné běsnění na řece Piavě, kde se přesně před pětadešáti lety střetla rakousko-uherská a italská vojska, v nichž bojovalo nemalé množství Čechů.

Samotný program vzpomínkového dne začal již dopoledne na pevnostním hřbitově, kde bylo během pietního aktu vzpomenu na všechny oběti první světové války bez rozdílu jejich uniform. Program však pietním aktem nekončil a návštěvníci mohli zhlédnout výstavu „Josefov za války“, premiéru výstavy s názvem „Československé legie v Itálii“ nebo promítání dobových fotografií v kinosále. Atmosféru pak doplňovala rakousko-uherská četnická stanice, dobový tábor a vojáci v dobových uniformách. Z výtvarných tehdejší techniky se veřejnosti představila replika obrněného automobilu Romfell a motocykl Douglas. Nejmenší z návštěvníků pak mohli prověřit své „bojové“ schopnosti při střelbě ze vzduchovky, hození granátem nebo prověřit své malířské nadání.

Již zmíněná patnáctá hodina odpolední byla vyvrcholením celé

vzpomínkové akce. Samotná bojová ukáзка započala ústupem italské armády po průlomu u Caporetta a stažením se na řeku Piavu, na které probíhaly krvavé boje až do ukončení světové války. Vojenské formace se bleskově přemísťovaly ze zákopu do zákopu, než došlo k ustálení frontových linií. V tu chvíli však zpoza stromů přiletly dva spojenecké letouny (z hangáru Nadačního fondu letadla Metoda Vlacha), aby přihlížejícím stovkám diváků předvedly své pilotní umění. Letadla prolétávala nevysoce nad bojovými pozicemi obou armád, shazovaly bomby a propagační letáky vyzývající vojáky rakousko-uherské armády, aby nestříleli proti Čechům, kteří v té době bojovali na straně Dohody v italských legiích. Po tomto úchvatném vystoupení již přišla velká letní ofenziva ze strany rakousko-uherských vojsk, při které došlo

k obsazení velkého množství italských pozic a také zajetí tří legionářů, kteří za svůj vstup do legií zaplatili životem. Poslední fáze ukázkou pak představila divákům konec světové války a obsazení rakouských zákopů jednotkami spojeneckými, mezi které patřili také francouzští, britští a američtí vojáci.

Během defilé před diváky sklídily potlesk vojensko-historické kluby z celé České republiky, bez kterých by tato vzpomínka nemohl být realizována.

Bojová ukáзка „Piava 1918–2013“ byla jen jedním z mnoha plánovaných vzpomínkových akcí projektu Legie 100, který v současné době realizuje Československá obec legionářská ve spolupráci s Ministerstvem obrany ČR a dalšími partnery. V následujících letech se tedy můžeme těšit na další bojové rekonstrukce, ale také na výstavy, přednášky nebo třeba pojízdnou repliku legionářského vlaku. ■

Senioři druhého odboje

■ PhDr. Jiří Plachý, Ph.D. (Vojenský historický ústav Praha, FF UK),
foto: VÚA – VHA Praha, sbírka Tomáše Jambora a sbírka autora

Jedním z palčivých problémů československých jednotek na západní frontě byl vysoký věk vojáků. Mezi výkonnými letci běžně sloužili muži okolo třicítky, jejich vrstevníci tvořili jádro výsadkových skupin odesílaných do obsazené vlasti, a také v řadách Čs. samostatné obrněné brigády byli vojáci narození již v samostatném Československu v menšině.

Důvody toho jsou zřejmé a nemá cenu je zdlouhavě rozebírat. Naše vojenská správa se přijímání starých vojáků do zahraniční armády bránila. Platila různá věková omezení – ve Francii na podzim 1939 byla vyhlášena mobilizace jen pro čs. občany do 50 let, po přesunu na Britské ostrovy se požadovaný nejvyšší věk snížil až ke 40 roků. Také to mělo své důvody – čs. vojáci neměli až na výjimky, v zemích, kde sloužili rodinné zázemí. Pobývali tedy v polních podmínkách déle, než Britové. Na zdravotním stavu řady z nich se život v prostřední, na něž nebyli z vlastní zvyklí, začal během let negativně projevat. Každoročně byly ze zdravotních důvodů superarbitrovány a propuštěny do civilu desítky čs. vojáků, kterým musela vojenská správa vyplácet ne zcela zanedbatelnou výsluhu v britských librách. I přesto bychom však mohli v zahraničních jednotkách najít řadu starších vojáků. Skutečnými „seniory“ druhého odboje pak bylo několik těch, kteří ještě před skončením války oslavili

60. narozeniny. Právě jim je věnován následující text.

Doyen zahraniční armády

Bezkonkurenčně nejstarším účastníkem druhého odboje v řadách naší západní (a zřejmě celé) zahraniční armády byl ThDr. Rudolf Zháněl. Narodil se krátce po prusko-rakouské válce, 15. dubna 1867, v Sebranicích nedaleko Boskovic. Ve chvíli, kdy se jako jeden z prvních dal k dispozici Čs. národnímu výboru v Paříži, mu bylo již 72 let a jeho životní osudy byly velmi pestré. Po ukončení teologických studií v roce 1890 přijal kněžské svěcení a dalších šest let působil jako kaplan ve farnostech brněnské diecéze. Roku 1896 dobrovolně narukoval a stal se vojenským duchovním. Konec 1. světové války jej zastihl jako vrchního duchovního správce rakouské armády na území obsazené Ukrajiny v hodnosti polního superiora II. třídy. Okamžitě se dal do služeb nového státu a byl převzat jako

důstojník duchovní služby do československé armády. Od roku 1920 působil na Zemském vojenském velitelství ve funkci jeho katolického duchovního a matričního správce. Již v březnu 1923 však v hodnosti plukovníka odešel do výslužby.

Důvodem byla zřejmě tehdejší těžká situace duchovní služby, která byla kritizována jako útočiště rakouských „feldkurátů“. To samozřejmě do jisté míry odpovídalo pravdě – většina katolických vojenských duchovních byla za 1. světové války bez pochyby loajálními poddanými rakouského císaře, nicméně současně také vlastenecky založenými Čechy. Z tohoto pohledu tedy nešlo o kritiku úplně objektivní.

V roce 1927 odjel Zháněl do Francie a stal se duchovním správcem tamní české vystěhovalecké kolonie. Roku 1932 jej papež Pius XI. za celoživotní zásluhy jmenoval apoštolským pronotářem a prelátem, tedy monsignorem. Jak již bylo výše zmíněno, v roce 1939 se dal mezi prvními k dispozici rodicimu se čs. odboji. Je jeho zásluhou, že v zahraniční armádě záhy vznikla dobře organizovaná a fungující duchovní služba, v jejímž čele stanul. Po pádu Francie evakuoval s čs. vojenskými jednotkami do Velké Británie. Ve stanovém táboře v Cholmondeley oslavil v červenci 1940 mezi vojáky ještě padesáté výročí svého kněžského svěcení. Již krátce nato, koncem září 1940, byl však superarbitrován a propuštěn do civilu. Stalo se tak po té, co bylo rozhodnuto, že duchovní služba

nebude mít v nových podmínkách vedení na úrovni londýnského MNO. Msgre Zháněl pak až do konce války vedl českou katolickou duchovní správu v Londýně, působící u kostela sv. Jakuba. Po skončení války se vrátil do vlasti a žil v ústranní, v domově pro přestárlé kněze v Poděbradech, kde také 31. ledna 1956 zemřel.

Tři tragické případy

Další tři vojáci, kteří v datu narození (s velkým odstupem) následovali Msgre Zháněla, se již osvobození vlasti nedočkali. Zemřeli ještě před koncem války na Britských ostrovech.

Oldřich Korger se narodil 3. prosince 1877 v Praze. Vyučený krejčí již před 1. světovou válkou odešel do Francie. Jako řada tamních krajanů se přihlásil do vznikajících československých legií. Dne 14. června 1918 byl prezentován u 23. čs. střeleckého pluku v Cognacu, v jehož řadách sloužil až do konce války. S největší pravděpodobností se účastnil i bojů na Těšínsku a Slovensku, avšak již v prosinci 1919 demobilizoval a vrátil se zpět do Francie. Měl početnou rodinu a žil ve Wiengles v departementu Pas-de-Calais. Záhy po vypuknutí 2. světové války se dobrovolně přihlásil na čs. konzulátu v Lille a 20. listopadu 1939 nastoupil službu u 1. pěšího pluku v Agde. V únoru 1940 byl přemístěn k vojenské správě Čs. národního výboru v Paříži. Po pádu Francie odjel do Velké Británie. Naposledy byl (od dubna 1942) zařazen u MNO v Londýně. Zde také dne 19. února 1943 zemřel. Během služby dosáhl hodnosti rotného.

Matěj Foubík se narodil 15. ledna 1881 v Kněževsi u Prahy. Před válkou s rodinou hospodařil na zemědělské

usedlosti č. p. 54 v dnes pražském Zličíně. Do zahraničí odešel jako jeden z prvních v červenci 1939, kdy se mu podařilo uprchnout před zatčením Gestapem do Polska. Sloužil v řadách Československého legionu, s nímž se 19. září 1939 dostal do sovětského zajetí. Z něj jej propustili na jaře 1941, kdy odjel v jednom z transportů na Střední východ. V následujících týdnech se jako voják 3. roty 11. čs. pěšího praporu – Východního zúčastnil bojů v Sýrii a u Tobruku. Stal se tak zřejmě nejstarším čs. vojákem nasazeným na západní frontě přímo na bitevním poli. Po příjezdu do Velké Británie sloužil nejdříve u protitankového dělostřelectva Čs. samostatné obrněné brigády, avšak koncem roku 1943 byl přemístěn k Náhradnímu tělesu. Krátce na to, dne 9. února 1944, v Londýně zemřel.

V Paříži žil před válkou také Robert Alt, narozený 7. června 1882 v Bzenci. Český voják židovského původu zde pracoval jako kuchař. Patřil mezi první dobrovolníky. Při odvodu v září 1939 výslovně prohlásil, že chce sloužit i přes svůj věk. Jako záložní četař narukoval k Náhradnímu tělesu v Agde a zůstal u něj i po evakuaci do Velké Británie. V té době se u něj začaly projevat zdravotní potíže, díky nimž měl být superarbitrován. K tomu však již nedošlo. V důsledku nemoci dne 18. ledna 1941 zemřel v Chesteru.

Vrchní velitel

Je poměrně málo známou skutečností, že důstojníkem čs. zahraniční armády byl i Edvard Beneš, který je vnímán mimo svoji roli vrchního velitele, zastávanou z pozice prezidenta republiky, jako bytostný nevoják.

Beneš byl však již za 1. světové války formálně příslušníkem čs. legií ve Francii a krátce po jeho padesátých narozeninách dne 22. prosince 1934 mu byla udělena hodnost majora pěchoty čs. armády v záloze. V té byl také (opět však zcela formálně) prezentován roku 1939 v Agde a následně zproštěn služby pro svoji politickou činnost v Čs. národním výboru. Po uznání čs. prozatímního státního zřízení ve Velké Británii v červenci 1940 se opět stal vrchním velitelem čs. branné moci.

Ročníky 1883–1885

Druhým nejstarším důstojníkem v západní armádě byl František Bachůrek (nar. 14. září 1883 v Šumicích u Uherského Brodu). Ten v roce 1905 nastoupil vojenskou základní službu v rakouské armádě, po jejímž skončení složil dál jako šikovatel z povolání. Během bojů u Lucku se v červnu 1916 dostal do ruského zajetí. V srpnu následujícího roku podal přihlášku do čs. legií, službu však díky chaotické situaci v Rusku nastoupil teprve 10. března 1918, a to u 7. čs. střeleckého pluku „Tatranského“, s nímž pak prodělal celou Sibiřskou anabázi. Za hrdinství byl mimo jiné vyznamenán Čs. válečným křížem 1918. Po návratu do vlasti zůstal dále v armádě. Od roku 1924 sloužil u Pěšího pluku 45 „Rumunského“ v Chustu na Podkarpatské Rusi. Ve stejné době byl jmenován důstojníkem. Roku 1935 jej přeložili k Pluku útočné vozby 3 do Turčianského Svätého Martina, avšak již v srpnu 1937 šel v hodnosti nadporučíka předčasně do penze. S rodinou se usadil v Kroměříži. Po okupaci odešel počátkem roku 1940 tzv. Balkánskou cestou za hranice. V Agde se počátkem května 1940 stal velitelem divizní náhradní roty. Po příjezdu do Velké Británie byl ustanoven výkonným rotmistrem pěší výcvikové

Plukovník duchovní služby Msgre ThDr. Rudolf Zháněl v roce 1940 ve Francii v rozhovoru s ppor. Hugem Vaničkem, dalším katolickým duchovním u jednotek čs. zahraniční armády

Plk. Rudolf Zháněl v táboře v Cholmondeley po příjezdu do Velké Británie v létě 1940

Vrchní velitel čs. branné moci a prezident republiky prof. PhDr. et JUDr. Edvard Beneš na oficiálním portrétu z let 2. světové války

Oldřich Korger jako příslušník 23. čs. střeleckého pluku ve Francii v roce 1918

František Vondra po svém příjezdu k čs. jednotkám ve Velké Británii v lednu 1945

roty Náhradního tělesa a posléze působil ve správě budov. V roce 1942 se zhoršil jeho zdravotní stav a koncem září 1943 byl propuštěn z čs. branné moci. Ještě před návratem do vlasti se však nechal znovu reaktivovat a nastoupil službu u pomocných služeb. Naposledy byl zařazen jako početní důstojník 2. oddělení Vojenského spisového úřadu v Praze. Definitivně odešel do výslužby až 1. dubna 1948 v hodnosti majora. V zahraniční armádě sloužili i dva jeho synové – Zdeněk a Svatopluk. Oba byli posléze zařazeni jako stíhací letci k RAF. Zatímco Zdeněk byl 5. dubna 1942 při bojové akci jako příslušník 1. peruti RAF těžce zraněn a musel opustit řady létajícího personálu, F/Lt. Svatopluk Bachůrek padl o několik týdnů později, 25. dubna 1942, v řadách britské 124. peruti.

Bachůrkův vrstevník František Vondra, narozený 3. prosince 1883 v Oskořínku, se do odboje dostal až těsně před koncem války. Český horník žijící již před válkou ve Francii, ve městě Montigny-en-Ostervent, vstoupil během okupace do německého kulturního spolku. Učinil tak údajně proto, aby se mohl vrátit do vlasti, nicméně po osvobození to stačilo, aby strávil několik týdnů v zajateckém táboře. Nakonec byl kladně prověřen a 18. ledna 1945 jej prezentovali u Pěší výcvikové rotě Náhradního tělesa ve Velké Británii. Konec války jej zastihl u Čs. výcvikového střediska, s nímž se také vrátil v říjnu 1945 do vlasti a počátkem listopadu demobilizoval.

Kromě Edvarda Beneše bychom v zahraniční armádě našli dalších pět vojáků narozených v roce 1884. Téměř všichni však sloužili jen

velmi krátce. Vojína Emila Moravce z Ledče nad Sázavou již před pádem Francie superarbitrovali a propustili do civilu. Vojín Oskar Blau, domovským příslušným do Poděbrad, byl od června 1940 veden jako nezvěstný. JUDr. Václava Meixnera do čs. jednotek na Středním východě prezentovali zřejmě jen formálně a následně byl propuštěn do civilu.

Případ npor. Paula Epsteina, rodáka z Úštěku u Litoměřic, je obeštěn tajemstvím. Důstojnickou hodnost získal v rakousko-uherské armádě na balkánském bojišti roku 1916. Zde byl krátce na to také velmi těžce zraněn. Po 28. říjnu 1918 nastoupil do armády nového státu, avšak dne 7. dubna 1921 zdefraudoval peněžní hotovost v pokladně, jenž mu byla svěřena (asi 40 tisíc Kč), a zběhl. Znovu se „vynořil“ počátkem války v Palestině, kde pravděpodobně již řadu let žil. Byl mezi prvními vojáky 4. čs. pěšího pluku, který vznikl 30. června 1940 v táboře Gедера. Byl zařazen k technické rotě, nicméně již 6. července téhož roku si jej v poutech odvedla britská policie. Jeho další osudy jsou neznámé.

Kajetán Hlavenka (nar. 14. prosince 1884, Krmelín, okr. Moravská Ostrava) prošel, oproti výše zmíněným případům, celým zahraničním odbojem. V 1. světové válce sloužil jako proviantní důstojník Pěšího pluku č. 76 rakousko-uherské armády. V roce 1918 jej v hodnosti nadporučíka převzala armáda nového Československa, v jejíž proviantní službě pak strávil následující dvě desetiletí. Naposledy působil jako likvidátor a správce posádkové obuvnické správkárny v Josefově jako štábní kapitán. K 1. dubnu

1939 jej přeložili do výslužby. Avšak již v červenci 1939 odešel do Polska, kde s Čs. legionem prodělal zářijové ústupové boje. Dostal se do Francie Tam byl přidělen intendantní službě v Agde. Po evakuaci do Velké Británie sloužil jako hospodářský důstojník u Náhradního tělesa. Od 20. března 1942 jej vyreklamovalo do svých služeb exilové Ministerstvo vnitra v Londýně. Byl jmenován ředitelem kanceláře ministra Juraje Slávika a působil i v rámci resortní zpravodajské služby vedené pplk. Josefem Bártikem. Tady setrval až do konce války, kdy se v létě 1945 na vlastní žádost vrátil do armády. Během války dosáhl hodnosti majora. Po jejím skončení jej roku 1946 povýšili na podplukovníka, avšak ve stejné době zároveň přeložili do výslužby. V roce 1947 se pak ještě dočkal hodnosti plukovníka ve výslužbě.

V den spojeneckého vítězství v Evropě, 8. května 1945, oslavil symbolicky šedesáté narozeniny poslední z armádních „seniorů“. Byl jím npor. Jaroslav Houška, rodák z Radinova v okrese Klatovy. Také on však nesloužil příliš dlouho. Důstojnickou hodnost získal v 1. světové válce, jejíž větší část strávil v řadách 6. praporu bosenských polních myslivců. Ačkoliv byl původní profesí učitel, vstoupil po válce do diplomatických služeb čs. státu a stal se konzulárním úředníkem. Začátek 2. světové války jej zastihl u čs. konzulátu v Jeruzalémě. V zahraniční armádě na Středním východě byl proto jen formálně prezentován a následně uvolněn pro svůj úřad. Další čtyři, vesměs již bývalí, vojáci čs. zahraniční armády na Západě z ročníku 1885 mohli své šedesátiny slavit již v osvobozené vlasti...■

Matěj Foubík (zcela vpravo) během služby u 11. čs. pěšího praporu – Východního v severní Africe (pravděpodobně v roce 1941)

Bývalý příslušník čs. zahraniční armády des. Emil Gutfreund oslavil své 60. narozeniny, krátce po ukončení 2. světové války, v červenci 1945. Na snímku v táboře v Cholmondeley v létě 1940.

Legionář Václav Balcar dokázal svým fotografiím vdechnout duši

■ Mgr. Magda Hrstková, jednota ČsOL Opava, foto: autorka

V úterý 10. září 2013 měli Opavané jedinečnou příležitost zúčastnit se vernisáže výstavy „Návrat domů aneb Cesta legionáře Václava Balcara kolem světa“. Návrat domů – cesta kolem světa – legionáři. Jak tato slova spolu souvisí?

Někteří z nás si snad pamatují z hodin dějepisu, že československé legie zůstaly zablokovány v Rusku po říjnové revoluci a hlavně po brestlitevském míru. Musely pak podstoupit „sibiřskou anabázi“ a přes Asii, Pacifik, Severní Ameriku a Atlantik konečně v roce 1919 doputovaly do vlasti, která již rok žila mírovým životem.

Kdo si však na tuto dějepisnou látku již nevzpomíná, má mimořádnou příležitost připomenout si pozapomenuté nejen z faktů uveřejněných na internetových portálech nebo v knihách, ale hlavně z velkoplošných fotografií, které dokumentují průběh této cesty. Hledáčkem svého fotoaparátu ji sledoval legionář Václav Balcar, fotograf-

amatér, který ovšem svým fotografiím dokázal vdechnout duši. Slovy jednoho z organizátorů výstavy, Jiřího Siostrzonka, „objektivem napsal fascinující fotografický román bez jediné věty...“.

V týmu, který stál u zrodu myšlenky vystavit Balcarovy fotografie, a hlavně se s úspěchem zhostil přípravy expozice, byli dva z fotografových příbuzných – Olga Smičková a Vladimír Balcar. Jim, ale i dalším členům kolektivu, patří srdečné díky za odvahu pustit se do práce s negativy na skleněných deskách. Zvětšeniny zachycují legionáře na Sibíři, jejich příjezd do Vladivostoku, nalodění, přijetí krajanů v Americe, cestu Evropou až po přivítání doma, v Československu. Kdo se chce ponořit do poselství těchto fotografií, najde v nich duši Václava Balcara. Návštěvník, který postojí v posvátném tichu bývalého dominikánského kláštera, zaslechne ozvěny dějů vzdálených v čase.

To si uvědomovali všichni účastníci vernisáže, zejména ale hosté z řad členů ČsOL a ČSBS – těch se tematika dotýkala asi nejvíce. Emotivnost slavnosti ještě umocnila přítomnost poslední žijící dcery Václava Balcara. Nejen k ní, ale ke všem přítomným mířila slova opavského primátora Zdeňka Jirásky, který se ve svém projevu zaměřil na historické souvislosti. O legionářích obecně i o Václavu Balcarovi mluvil plukovník v. v. Jaroslav Žáček, člen výboru opavské jednoty ČsOL. Před mikrofonem ho vystřídal člen realizačního týmu Jiří Siostrzonek, zástupce vedoucího Institutu tvůrčí fotografie Slezské univerzity Opava. Jmenovaný institut se významnou měrou podílel na transformaci snímků do digitální podoby a Jiří Siostrzonek vzpomínal na atmosféru chvíle, kdy se konečně na monitoru počítače objevily pozitivy Balcarových fotografií.

V dalším vystoupení na svého dědečka vzpomínali Olga Smičková a Vladimír Balcar. Z jejich slov vyplynulo, o jak skromného a nenápadného Opavana se jednalo. Nikdy se nechlubil svými zážitky, nikdy se nepovažoval za válečného zpravodaje. Znali ho jako milého a veselého člověka, který zde byl pro své blízké. Asi proto je ani nenapadlo zbavit se předmětů v pozůstalosti, když Václav Balcar v roce 1970 zemřel. Dál chovali jeho věci jako památky nejdražší. A ukázalo se, že právě tyto osobní věci mohou i po letech promluvit k našim současníkům.■

KVH Tommy & Yankee o.s. Plzeň – partner ČsOL

■ Petr Tolar, foto: archiv sdružení

Vojensko-historický klub z Plzně se věnuje připomínání života vojáků armád západních spojenců a československých odbojářů z období druhé světové války a v rámci své činnosti úzce spolupracuje s plzeňskou jednotou Československé obce legionářské. Představuje se vám...

Klub vojenské historie Tommy & Yankee o.s. Plzeň – tak zní celý název sdružení, který v sobě nese znaky toho, na co se spolek zaměřuje. Přezdívkou „Tommy“ byli již od první světové války označováni vojáci Spojeného království a přezdívkou „Yankee“ jejich kolegové ze Spojených států amerických. Registrovaným občanským sdružením je klub od roku 2008, avšak s činností začal již dříve.

Zakládající členové klubu se dali dohromady v létě roku 2007. Spojoval je zájem o historii první poloviny 20. století se zaměřením na dějiny druhé světové války. Ačkoliv klub prošel řadou personálních změn, řada lidí klubem prošla a odešla, ono „tvrdé jádro“ tvoří členskou základnu klubu na všech akcích. V současnosti sdružení má zhruba dvacítku stálých členů. Několik členů sdružení je současně členy plzeňské jednotky Československé obce legionářské.

Ještě rodící se klub se rozdělil na dvě sekce – britskou a americkou, které spolupracují a vystupují za klub společně. Členové britské sekce klubu na akcích znázorňují pěšáky a výsadkáře britské armády, také ale příslušníky československého zahraničního odboje na Západě. Členky britské sekce ztvárňují příslušnice britských ženských pomocných jednotek ATS, mezi kterými sloužilo i několik Češek. Pro členy sekce americké je primární jednotkou americká 2. pěší divize,

kteřá se podílela na osvobození Plzně a Plzeňska. Ani tento výčet jednotek však není úplný a pro obě sekce platí, že se vždy snaží přizpůsobit dané válečné etapě, na kterou je akce zaměřena, a podle toho volí i jednotku, kterou napodobují.

Vedle vojenských jednotek druhé světové války se několik členů zaměřuje na připomínání civilního obyvatelstva, které během války také trpělo. Znázorňováním „dobových civilistů“ se zapojují i do bojových a hranných ukázek pro veřejnost.

V roce 2008 se spolek poprvé jako samostatný klub zúčastnil plzeňských oslav osvobození a ukončení války v květnu 1945 – Slavností svobody. Ty se pro klub staly tradiční nejprestížnější akcí, na které se prezentuje. V roce 2010 pro Slavnosti svobody připravil projekt PLZEŇ 1945, který se od té doby neustále rozšiřuje a inovuje, aby byl zajímavým pro nejširší veřejnost, které je určen. Návštěvníci Slavností svobody se díky němu mohou seznámit nejen s životem amerických vojáků, kteří se podíleli na osvobození naší země a mezi nimiž působilo mnoho Čechoameričanů, ale také s činností českých odbojových povstaleckých skupin, které sehrály nejdůležitější roli v osvobozujícím procesu roku 1945. Připomínání jsou samozřejmě také příslušníci Československé samostatné obrněné brigády.

Spolupráce s plzeňskou jednotou ČsOL je zde na místě. Ale s jednotou

spolupracuje klub i během jiných akcí v roce. Tradičně se podílí na pietních aktech u pomníku T. G. Masaryka ve dnech 7. března, 14. září, 28. října a u pomníku ČsOL během Dne válečných veteránů 11. listopadu. Pietních aktů se klub během roku zúčastní několika, například v domovně parašutisty Jiřího Potůčka ze skupiny SILVER A v obci Břasy. Stejně tak se zapojuje do osvětové činnosti.

Činnost klubu je každým rokem obšáhlejší. Nestagnuje, snaží se vyvíjet a přinášet návštěvníkům akcí nové zajímavé zážitky a postřehy. A společně s ČsOL i navazovat na odkaz legionářů. ■

Konal se 10. sjezd České obce sokolské

■ Zdeněk Kubín, foto: autor

Volba nového vedení České obce sokolské, zhodnocení uplynulého tříletého funkčního období, určení hlavních úkolů a cílů pro následující roky, příprava a práce na nezbytných změnách spojených s novým Občanským zákoníkem, rozhodnutí o uspořádání XVI. všesokolského sletu v roce 2018 spojeného s oslavami 100. výročí vzniku samostatného státu – tak lze ve stručnosti shrnout výsledky jednání 10. sjezdu České obce sokolské, který se konal v sobotu a v neděli 22. a 23. června v Kongresovém sálu Fakulty tělesné výchovy a sportu UK v Praze.

Jako hosté se sobotního zahájení sjezdu zúčastnili náměstek ministra školství, mládeže a tělovýchovy Jan Kocourek, předseda Českého olympijského výboru Jiří Kejval a předseda Sdružení sportovních svazů ČR Zdeněk Ertl, kteří ve svých příspěvcích sjezd pozdravili, ocenili význam České obce sokolské v dnešní společnosti a v českém sportovním prostředí a rovněž se zmínili o změnách, k nimž v současném českém sportovním prostředí dochází, a to zejména v oblasti financování českého sportu.

Po těchto slavnostnějších okamžicích začala práce sjezdu naplno – zprávami starostky ČOS, náčelníka a náčelnice ČOS, předsedy odboru sportu ČOS, vzdělavatele ČOS a dalších členů Předsednictva ČOS. Sjezd hodnotil výsledky uplynulého tříletého funkčního období, které bylo výrazně poznamenáno změnami vnějšími podmínkami – zejména v souvislosti s hospodářskou krizí a situací ve společnosti Sazka, ale v němž se také konal úspěšný XV. všesokolský slet a oslavy 150 let od vzniku Sokola.

V podvečer prvního dne jednání sjezdu se sešel na svém 1. zasedání Výbor ČOS, který zvolil nově Předsednictvo ČOS. Výbor zvolil starostkou České obce sokolské sestru Hanu Moučkovou, 1. místostarostou bratra Oldřicha Lomeckého a místostarostou bratra

Jiřího Juřenu. Jednatelům ČOS byl zvolen bratr Miroslav Kroc, náčelníkem ČOS je bratr Petr Svoboda, náčelníci sestry Lenka Kocmichová, předsedou odboru sportu ČOS bratr Petr Syrový a vzdělavatelem ČOS bratr Zdeněk Mička. Dalšími členy třináctičlenného Předsednictva byli zvoleni bratři a sestry Josef Těšitel, Helena Rezková, Pavel Kramoliš, Martin Vlk a Tomáš Kučera.

Tato volba představuje i výrazné omlazení Předsednictva, když jeho členy jsou 33letý Martin Vlk a 35letý Tomáš Kučera. V neděli sjezd zvolil novou sedmičlennou kontrolní komisi

ve složení: bratři Pavel Bolek, Jakub Otáhal, Jiří Koláček, Jan Materna, Stanislav Šíkola, Oldřich Šlezinger, sestra Otilie Týmalová. Na prvním jednání komise konaném tentýž den v budově FTVS byli zvoleni předsedou KK bratr Oldřich Šlezinger a místopředsedou KK bratr Jan Materna.

Nedělní jednání sjezdu se především zabývalo programovými záležitostmi pro nadcházející období. K této problematice vystoupila nově zvolená

starostka sestra Hana Moučková, která mimo jiné hovořila o vztazích s vnějším prostředím – s dalšími českými i zahraničními sportovními a společenstvími organizacemi – i vnitřními, vnitrosokolskými. V této souvislosti hovořila o problematice zajištění ekonomické stability a financování sportu, podstatnou část svého vystoupení věnovala problematice legislativy, která je v nejbližším období pro ČOS klíčová a je spojena s novým Občanským zákoníkem, jehož účinnost nastává 1. ledna 2014 a který přináší transformaci občanských sdružení na spolky (včetně spolků pobočných).

Na závěr svého jednání přijal sjezd usnesení, které mj. obsahuje programové úkoly na následující období a rovněž rozhodnutí o konání XVI. všesokolského sletu v roce 2018 a oslavách 100. výročí vzniku samostatného Československa v témže roce. Slavnostním vyvrcholením X. sjezdu ČOS bylo předání zlatých medailí ČOS, které z rukou starostky ČOS převzali zasloužilí členové Sokola jako výraz ocenění jejich práce a zásluh o rozvoj sokolského hnutí a šíření sokolských myšlenek. Předána zde rovněž byla Cena fair play A. Hudce, kterou převzala sestra Lucía Vítová ze Sokola Na Mělnice. ■

Kontakt: www.tommy-yankee.cz a www.facebook.com/KVHTommyYankee

Jaký byl 1. ročník Legionářského marše?

■ Plk. v. v Petr Majer, foto: Ladislav Lenk

„Skvělá akce, dobrá organizace, těšíme se na druhý ročník...“ Taková slova byla slyšet v sobotu poté, co účastníci skutečně náročného pochodu došli do cíle. Ani doslova tropické počasí neodradilo 172 registrovaných nadšenců zúčastnit se této zcela ojedinělé akce – 1. ročníku Legionářského marše.

Zaliti potem pochodovali místy, kterými probíhá linie rozdělující historické knížectví České koruny mezi dva státy, Českou a Polskou republiku. Deset, pětadvacet a ti skalní i padesát kilometrů. Jen šest z nich to na trase vzdalo. Ne úplně, jen ubralo na délce pochodu a někteří ho zvládli i na kole. V cíli, v hospůdce Kolibiska uprostřed lesů Těšínských Beskyd, na ně čekalo kromě cílového razítka také památeční Snejdárkovo razítko, které nechal zhotovit na své náklady br. Jaroslav Šimon, jeden z členů jednoty ČsOL Frýdek Místek.

Zhruba 80 účastníků akce se na vrchu Polední v Bystřici nad Olší v 11 hod. zúčastnilo slavnostního setkání spojeného s uložením prstů od rodného domu arm. gen. Josefa Snejdárka v Napajedlech k památníku. Prst pod kamenný monolit uložil plk. v. v. Adolf Kaleta, válečný veterán, který se vyznamenal v bojích proti fašismu u Dunkerque. Slavnostní projev přednesl br. Pavel Skácel, předseda ČsOL jednoty MSK. Připomněl životní cestu a zásluhy arm. gen. Josefa Snejdárka o naši vlast. Všichni přítomní měli možnost zhlédnout výstavku věnovanou osobnosti tohoto vlastence a hrdiny ve stanu u památníku. Nebývalý zájem všech přítomných byl o tzv. Snejdárkův groš, který byl ražen přímo na vrcholu Polední a dostal ho každý, kdo donesl na Mohylu české státnosti, která je

součástí Památníku, kámen o hmotnosti nejméně jednoho kilogramu. Potěšilo nás, že někteří donesli kámen zdaleka, takže na Mohyle jsou kameny s nápisem Z Krkonoš, Ze Šumavy, apod. Všichni, kteří došli do cíle, obdrželi pamětní list.

„Byla to makačka,“ pronesl Petr Noga z Bystřice, první borec z deseti přihlášených, který ušlapal padesátku, a po deseti hodinách chůze byl halasně pozdě odpoledne přivítán organizátory i hosty. „Šel jsem sám a trochu i bloudil.

Nejhorší byl výšlap na Čantoryji a závěr pochodu po rozpáleném asfaltu. Jen počasí bývá příjemnější. Nyní mě ještě čeká deset kilometrů pěšky domů,“ sdělil mladý muž.

Nejmladším účastníkem pochodu byl osmiměsíční Vítězslav Barteček z Dětmarovic u Karvině, kterého rodiče nesli na zádech v sedačce, po svých šlapala pětiletá Andrea Adamová z Českého Těšína a zdatným kmetům dělal čest pětáosmdesátiletý Karel Fiedor z Trínce.

Legionářského marše se zúčastnili vojáci aktivních záloh 111. strážního praporu z Prahy, příslušníci aktivních záloh z Olomouce, členové klubů vojenské historie z Chotěbuzi, členové Junáka, Klubu českých turistů, ale také občané české i polské národnosti z Bystřice, Trínce, Jablunkova či Českého Těšína. Nechyběli účastníci z Prahy, Brna, Plzně a Krkonoš.

Závěr na Kolibiskách lze popsat jako přátelské posezení s euforickými projevy účastníků pochodu, kteří došli až do cíle. Každý pochodující i cyklo-účastník si mohl vybrat z pamětních tiskovin, které byly nabízeny zdarma. Zpívalo se s doprovodem kytar, soutěžilo ve střelbě ze vzduchovky, opékaly se špekáčky, jídla a pití bylo dostatek. Akce skončila u táboráku před půlnocí. Počasí nádherné a noc teplá. Čtyři skupiny ji strávily na Kolibiskách pod širým nebem.

Tak velký zájem organizátory opravdu potěšil a všichni se na druhý ročník této zcela ojedinělé akce, který se uskuteční ve stejném termínu jubilejního roku 2014, kdy si budeme připomínat sté výročí vzniku čs. legií, chystáme už dnes.

A ohlasy na ten letošní nás jen potěšily:

„Zdar bratře, na Legionářský marš mi chodí jenom samá chvála. Blahopřeji ještě jednou všem organizátorům.“
první místopředseda ČsOL
br. Jindřich Sitta

„Ještě jednou bych Vám rád poděkoval za pozvání na Legionářský marš. Pořádání akce zaslouží uznání a jsem rád, že jsem se, ač v nejrychlejší variantě, prvního ročníku zúčastnil. Legionářské téma je mi velice blízké, můj pradědeček byl italský legionář – výzvěděčik 39. pluku, 3. rota Astico – a při obraně Slovenska v r. 1919 byl vyznamenán Čs. válečným křížem s armádní pochvalou. V rodině se zachovalo jen vyznamenání s věnovací listinou, 1 fotografie a pár kusých informací.“
Jan Skalný

„Dobrý den, pane plukovníku Petře! Jměnem všech 5 šlapajících holek z Ostravy na vašem sobotním pochodu Vám moc děkujeme. Jak za přípravu a organizaci celé akce, tak i za milé a příjemné posezení v cíli. Tam nechyběl smích, dobrá nálada a radost z ušlých kilometrů, Snejdárkova razítka a groše. Jsme moc rády, že jsme

se mohly vaší akce zúčastnit. Už teď máme v deníčku a v kronice našich turistických akcí poznamenáno, že příští rok určitě přijdeme. Přejeme Vám hodně dalších úspěšných akcí s takovým příjemným koncem, jaký byl ten 1. ročník Legionářského marše.“

*Šárka, Jana, Vlasta,
Janina a Blanka. ■*

OHEŇ(BEZ)NADĚJE – po stopách ležáckých dětí

Ohromný kredit i potenciál

Když jsme před třemi lety, ve spolupráci s Památníkem Lidice a NKP Ležáky, zahajovali projekt Československé obce legionářské Oheň(bez)naděje za účasti 50 žáků základních škol z obcí Včelákov a Skuteč, příliš jsme si neuvědomovali ohromný potenciál tohoto projektu. Hned na počátku jsme však měli velké štěstí, neboť do projektu se zapojil armádní generál Tomáš Sedláček, který svou osobností a šarmem doslova vyšperkoval naši myšlenku. Bezpochyby se také podílel na vysokém kreditu našeho projektu společně s prezidentem Václavem Klausem, předsedkyní poslanecké sněmovny Miroslavou Němcovou a předsedou senátu Milanem Štěchem, kteří postupně zažehávali oheň v lucerničkách dětí při příležitosti každoročně pořádané piety v Ležákách.

Zatímco v prvním a druhém ročníku projektu děti přenesly oheň z Ležáků do Pardubic na bývalé popravě, kde

Očima „spolužáků“ po 71 roce

V pondělí 24. 6. 2013 jsme pietou v Ležákách zahájili třetí ročník projektu OHEŇ(BEZ)NADĚJE. Piety se zúčastnili žáci ZŠ Včelákov a ZŠ Skuteč, z jejichž škol němečtí nacisté v červenci 1942 odvezli pět ležáckých dětí, dále studenti Gymnázia Hlinsko a Vojenské střední školy MO Moravská Třebová, zástupci Sokola Pardubice, děti z MŠ Mířetice a starostové obcí Včelákov, Mířetice, Vrbatův Kostelec a Senice. Žáci ZŠ Včelákov a Skuteč přinesli lucerny zapálené slavnostně při nedělní pietě nejvyššími ústavními činiteli České republiky Miroslavou Němcovou a Milanem Štěchem.

Akci zahájil autor a vedoucí projektu František Bobek. Poté nám zazpívala operní pěvkyně Taňa Janošová a zástupci žáků ze Včelákova a Skutče přečetli vzpomínky lidí z okolních obcí na Ležáky a ležácké děti. Jediné, co nám nepřálo, bylo počasí – lilo jako z konve. Právě kvůli počasí cestu pěšky do Vrbatova Kostelce absolvovali jen studenti Vojenské střední školy

MO Moravská Třebová a Gymnázia Hlinsko. Děti ze Včelákova, Skutče a Pardubic odvezl autobus do Žďárce u Skutče, kde jsme nasedli do vlaku směr Pardubice. Ve Vrbatově Kostelci jsme se sešli se žáky vojenské školy a byli jsme kompletní.

Na pardubickém nádraží nás čekal další velký zážitek. Někteří naskákali

a někteří se vyškrábali do vojenských vozidel - veteránů a za bojových podmínek se přemístili na bývalé popravě do Pardubic. Většina účastníků pochodu musela však v dešti pokračovat pěšky. V Pardubickách proběhla pietní vzpomínka u památníku Zámeček, kde byli popraveni obyvatelé Ležáků. Při pietě, krom jiných, promluvila členka

byl projekt zakončen pietou na památku popravených žen a mužů z Ležáků a dalších popravených na tomto místě, v letošním roce jsme pokračovali dál po stopách ležáckých dětí, které byly právě na Zámečku v Pardubickách nemilosrdně odděleny od matek a na nákladním automobilu převezeny do Prahy do bývalého tajného útulku gestapa pro vězněné těhotné ženy v Praze v Dykové ulici, později do Lodže a nakonec do Chelmu nad Nerem, do bývalého německého nacistického vyhlazovacího tábora Kulmhof, kde byly zavražděny. Živým mentem tohoto hrůzného činu nacistů jsou sestry Jarmila a Marie Štulíkové (dívčí příjmení), které byly tehdy vybrány jako vhodné k poněmčení a unikly tak jistě smrti. Obdobný hrůzný osud, jako většinu ležáckých dětí, postihl jen o pár dní dříve i lidické děti.

V letošním roce se projektu pod záštitou hejtmána Pardubického kraje Martina Netolického a primátorky Pardubic Štěpánky Fraňkové zúčastnil více než desetinásobek dětí oproti počtu v prvním ročníku. A jistě to není počet konečný. Pro příští rok připravujeme další rozšíření projektu, který bude prodloužen na pět dní a zapojí se do něho další školy a organizace. Již od září 2013 zahajujeme novou fázi projektu, ve které chceme na školách prezentovat naši letošní pouť z Ležáků do Chelmu nad Nerem v kontextu historických událostí.

Ing. František Bobek,
autor a vedoucí projektu

Sokola a účastnice našeho projektu, čtrnáctiletá Verča.

Po uctění památky popravených jsme se všichni, promoklí na kůži, těšili do vyhrátého autobusu, který nás převezl do obce Senice u Poděbrad. Tam byla připravena pieta u pomníku paradesantní skupiny Silver A, která zde v roce 1941 seskočila. Potom nám členové Klubu vojenské historie ROTA NAZDAR názorně předvedli a popsali dobovou výzbroj a vybavení parašutistů. Bylo to moc zajímavé. Velice vřele nás přivítal starosta obce Senice s kolegy, které nám obětavě varily čaj. Na památku od starosty každý dostal perníkový letoun. Konečným cílem pondělního putování byl luxusní hotel Fontána v Přelouči, kde jsme se konečně najedli, nechali vysušit promoklé oblečení a plni dojmů se odebrali ke spánku.

V úterý po snídani jsme vyrazili do Prahy, kam bylo 13 ležáckých dětí v roce 1942 převezeno. Prvním bodem programu byla prohlídka armádního historického muzea na Žižkově. Další naše kroky směřovaly do bývalého tajného útulku gestapa pro vězněné těhotné ženy v Praze v Dykové ulici č. p. 20. Zde k nám promluvil poradce ministra obrany a historik Eduard Stehlík a společně s námi položil věnec k pamětní desce. Jako poslední jsme v Praze navštívili Národní památník hrdinů heydrichiády. Tam jsme nejprve zhlédli filmovou rekonstrukci atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Velice tísnivě na nás působila krypta, ve které se ukrývali a padli po několika hodinovém boji s nacisty českoslovenští zahraniční vojáci, parašutisté Jan Kubiš, Josef Gabčík, Josef Bublík, Jan Hrubý, Adolf Opálka, Jaroslav Švarc a Josef Valčík. V chrámu sv. Cyrila a Metoděje nás prováděla ředitelka Památníku Mgr. Eva Šuvarská. Součástí pietní vzpomínky na parašutisty, pravoslavného biskupa Gorazda a další církevní představitele byl krátký duchovní koncert naší pěvkyně Tani. Samotné místo, vědomí události, které se zde staly, krásný zpěv, to vše dojalo některé k upřímným slzám. Posledním úterním úkolem, bylo nalézt hrob armádního generála Tomáše Sedláčka v Lázních Toušeň. Pan generál bojoval jako příslušník československého zahraničního odboje proti nacistické okupaci českých zemí. Po roce 1989 se stal předsedou Československé obce legionářské a stál u zrodu projektu Oheň(bez)naděje. Prvních dvou ročníků se osobně zúčastnil, počítali jsme s jeho účastí i v tomto ročníku. Jsme rádi, že se symbolicky zúčastnil i toho třetího, i když už nemohl osobně přijet za námi do Ležáků. U jeho hrobu proběhla pieta a Taňa zazpívala jeho oblíbenou píseň. Poté následoval odjezd do Náchoda a ubytování.

Středa 26. 6. začala pro některé nepříjemně – budíčkem v 5 hodin ráno, neboť nás čekala dlouhá cesta. Nejprve do polské Lodže, kam v roce

1942 pokračovala cesta ležáckých dětí, a pak cesta do Památníku v Chelmu. Do Lodže jsme dorazili až kolem čtvrtě odpoledne. Vzhledem k časové tísní jsme tentokrát upustili od hledání objektu, kam byly ležácké a lidické děti z Prahy převezeny, ale vybrali jsme místo u prostého kříže na kraji města, kde jsme na ně zavzpomínali. Nakonec nás čekal ten nejsilnější, nejvíce emotivní zážitek – návštěva bývalého koncentračního tábora Kulmhof v Chelmu nad Nerem. Jedná se o bývalý německý nacistický vyhlazovací tábor, ve kterém byly zabity statisíce občanů, zejména židovské národnosti, z celé Evropy. K likvidaci nevinných obětí nacisté používali plynové vozy, v nichž byly zavražděny i ležácké a lidické děti. Muzeum

německého vyhlazovacího tábora, dále zeď na památku Židům zavražděným zde v letech 1941–1945 a především pieta u památníku ležáckým a lidickým dětem byly obrovsky působivým zážitkem pro každého. Po polské a české hymně na závěr Taňa zazpívala dojemnou ukolébavku. Po minutě ticha na památku všem obětem se nikomu nechtělo odejít. Mysleli jsme na děti z naší školy, které zde byly zavražděny před více než sedmdesáti lety. Ten silný pocit v nás zůstane napořád!

Mgr. Lenka Novotná
a žáci ZŠ Včelákov

Foto: Linda Westcott, Radek Pavlík
a Ladislav Lenk

Battlefield J. Klemeše: 700 soutěžících a 2000 diváků

■ Ing. František Bobek,
předseda Jednoty ČsOL Chrudim,
foto: Linda Westcott

První ročník závodu Battlefield Jaroslava Klemeše za ohromného zájmu dětí i rodičů se uskutečnil 4. května 2013 v areálu TANK POWER v Přelouči. Zorganizovala ho Jednota ČsOL Chrudim ve spolupráci s Homa holding, s.r.o., Sokolem Pardubice, 43. vpr Chrudim, KVH Pardubice a dalšími subjekty

Přichozí účastníci závodili ve dvou kategoriích: od 3 do 11 let – Branný závod TANK POWER, od 11 do 15 let – BATTLEFIELD JAROSLAVA KLEMEŠE. Obou branných závodů se zúčastnilo více než 700 dětí, počet návštěvníků v areálu dosáhl téměř dvou tisíc! Vítězem v hlavní kategorii se stal Mára Holub (71 bodů), na druhém místě skončil Filip Šindelář (64 bodů) a třetí místo získala Verča Hronová (62 bodů).

Celý den proběhl ve znamení vzpomínky na brigádního generála Jaroslava Klemeše a paraskupinu Platinum – Pewter. Generál Klemeš, který se nemohl této akci ze zdravotních důvodů osobně zúčastnit, byl o soutěži průběžně telefonicky informován. Paralelně s brannými závody probíhaly doprovodné akce, jako například přehlídka historické techniky z druhé světové války, show novodobější tankové techniky, projížďky vozidly BVP-1, Hummer, AVIA 4x4 a dalšími vozidly, bylo možno se projet i na motorovém člunu po Labi, vyzkoušet lanové centrum, aquazorbing, battlefield life, segway. Velkou atrakcí byli váleční veteráni 43. vpr z Chrudimi s bojovým vozidlem Kajman a s prezentací soudobých ručních

zbraní, kteří odpovídali na mnohé dotazy dětí i rodičů o misích, kterých se zúčastnili. Tradiční zájem vzbuzovala expozice NKP Ležáky a Sokol Pardubice

se během závodů prezentoval jako organizace, která slaví v letošním roce 150 let od svého vzniku.

Největší ovace sklídila historická ukázka klubů vojenské historie nazvaná „Čas odplaty – 1945“. Scénář byl rozdělen na dvě části. První díl se odehrával v roce 1943, kdy příslušníci domácího odboje, zejména sokolové a legionáři, organizovali sabotážní akce proti okupantům a byli za tuto činnost nemilosrdně zabíjeni. Druhý díl byl situován do května roku 1945, kdy odbojáři společně s jednotkami Rudé armády osvobodili naši vlast.

Závěrem lze konstatovat, že celá akce se nadmiru vydařila, soutěží se zúčastnilo obrovské množství dětí, kterým se soutěž líbila, a přálo i počasí. Je tedy velmi pravděpodobné, že příští rok se začátkem května uskuteční další, tentokrát již druhý ročník Battlefieldu Jaroslava Klemeše. ■

Druhý ročník cykloprejazu Hodonín – Košariská 2013

■ Ferdinand Vrábek, foto: autor

V dnech 13. – 14. 7. 2013 sa uskutočnil druhý ročník cykloprejazu Hodonín – Košariská. Akciu usporiadala Československá obec legionárska, jednota Český Brod, Nadácia Milana Rastislava Štefánika z Bratislavy a Spoločnosť Milana Rastislava Štefánika z Brezovej pod Bradlom za podpory viacerých mestských a miestnych samospráv.

Ideou podujatia je pripomenúť si dve najvýznamnejšie postavy našich moderných dejín – Tomáša Garrigue Masaryka a Milana Rastislava Štefánika, zakladateľov Československa, organizátorov československého zahraničného vojska – légii a ich ideály – humanizmus, lásku k slobode a nezávislosti, myšlienku rovnoprávnosti sa mierovej spolupráce medzi národmi.

Počas dvoch dní sme prešli významné miesta viažuce sa k životu a dieľu T. G. Masaryka a M. R. Štefánika v Hodoníne, na Brezovej pod Bradlom a Košariskách. Vo viacerých mestách a dedinách na trase sme sa zastavili pri pomníkoch padlých v prvej aj druhej svetovej vojne, poklonili sme sa ich pamiatke a prezreli sme si aj historické a kultúrne pozoruhodnosti, okolo ktorých sme prechádzali.

Po štarte v Hodoníne pri soche T. G. Masaryka na Námestí 17. listopadu sme sa zastavili na ulici Dolní Váhy pred domom Mudr. Josefa Hrubého, kde 5. 11. 1918 zasadala prvá slovenská Dočasná vláda pod vedením MUDr. Vavra Šrobára. Potom sme si pozreli školu s bustou TGM, pretože na tom mieste stával rodný dom T. G. Masaryka. Ďalšími zastávkami boli Skalica, Mokrá Háj, Radošovice,

Častkov a Sobotište. V Sobotišti sme sa po prehliadke miestnych pozoruhodností posilnili výdatnými porciami halušiek a potom pokračovali do cieľa prvej poletapy – na hrad Branč. Tam sme si zásluhou Petra Tichého a Jana Kincla pochutnali na výbornom guláši a do noci besedovali o zážitkoch z prvého dňa cykloprejazu pri opekaní slaniny a špekáčkov. Magická noc na hrade Branč bola nezabudnuteľným zážitkom pre všetkých účastníkov.

Druhý deň sme po budičku a uprataní táboriska dostali hneď ráno zásluhou Jana Kincla chutnú rannú polievku, kávu a čaj. Po štarte druhej poletapy sme pokračovali cez Turú Lúku, kde sme si okrem pomníka popravených evanjelikov pozreli aj krásne zreštaurovaný pomník obetí prvej svetovej vojny z Turej Lúky a rodny dom architekta Dušana Jurkoviča. Na Myjave sme obdivovali pomník M. R. Štefánika, dielo talianskeho legionára Rudolfa Březu z roku 1921 a po oddychu sme vyrazili cez Polianku a Priepasné na Bradlo, kde sme si uctili pamiatku M. R. Štefánika a jeho talianskeho sprievodu položením venca.

Po zjazde do Brezovej pod Bradlom sme si pozreli pamiatky na námestí a po zastávke pri pomníku Majstra Jána

Husa sme už pokračovali po cyklotrase až do cieľa cykloprejazu pred Múzeom – rodným domom M. R. Štefánika na Košariskách. Tam nás privítal predseda spoločnosti M. R. Štefánika Ján Tatara, ktorý účastníkom rozdával propagačné materiály (časopis Bradlo a publikácie o M. R. Štefánikovi) a poďakoval sa za pestovanie odkazu M. R. Štefánika a československých légii.

Potom nasledovalo krátke vyhodnotenie druhého ročníka cykloprejazu, rozdanie účastníckych diplomov, ktoré opäť zabezpečila tlačiarenská firma pána Fedora Mikulčíka, a ukončenie druhého ročníka cykloprejazu Hodonín – Košariská.

Druhého ročníka cykloprejazu sa zúčastnilo aktívne celkom 14 cyklistov; niektorí však prešli len časť trasy; celú trasu absolvovalo sedem cyklistov. Tento rok sme mali aj lepšie logistické zabezpečenie ako minulý rok. Na štarte v Hodoníne, na hrade Branč a na Bradle sme usporiadali aj výstavu o dejinách čs. légii a projekte Legie 100, kde sme záujemcom rozdávali aj propagačné materiály a časopis Legionársky smér.

Poďakovanie patrí všetkým, ktorí sa na akcii aktívne zúčastnili, predovšetkým Petrovi Tichému, Janu Kinclovi, Jirkovi Vrbovi, Radkovi Řihovi atď., bez ktorých pomoci by sa cykloprejazd nemohol vydať tak, ako sa vydaril. Dobrý kus propagačnej práce urobilo aj pozvanie účastníkov geocachingu ako do Hodonína, tak aj na hrad Branč a na Košariská. Viacerí z nich prejavili záujem ako o dejiny légii, tak aj o samotnú akciu cykloprejazu, takže dúfame, že v budúcom treťom ročníku v roku 2014 sa naše rady ešte viac rozšíria. ■

Řády a vyznamenání ruských legionářů

■ Edmund Orián

Přinášíme ukázkou z 1. dílu čtyřdílné obrazové monografie Československá legie v Rusku 1914–1920, připravované k stoletému výročí (2014–2018) založení prvních českých a československých jednotek v zahraničí. Jde o část velké kapitoly Řády a vyznamenání ruských legionářů, pojednávající o některých dekoracích Československého armádního sboru (1918).

Řád Za svobodu, medaile J. Žižky a situace kolem avizovaných spojeneckých dekorací

V klidnějším období po bojích u Bachmače, v březnu až květnu 1918, se politické a vojenské vedení začíná opět intenzivněji zabývat otázkou zřízení vhodného vyznamenání pro čs. vojsko. Již ve druhé polovině března 1918 Prezidiální komise Odbočky ČSNR projednává návrh na **Kříž J. Žižky**, který se po několika připomínkách ke konci března mění na **Řád J. Žižky**. Měl se propůjčovat za činy vykonané „od doby prohlášení naší armády

Sádrový model Řádu J. Žižky, vyhotovený sochařem Josefem Šeborem počátkem podzimu 1918 v armádních sochařských dílnách v Ufaleji. Soukromá sbírka

samostatnou“; v obzvláště výjimečných případech by mohl být udělen „i do minulosti“. Řádová komise zároveň nedoporučila zřízení civilního záslužného řádu „poněvadž našemu národu doma náleží toto právo vyznamenati tyto zásluhy“. Po dalších připomínkách a pozměňovacích návrzích záměr vykryštalizoval do konečné podoby: Výkonný výbor Odbočky ČSNR 18. července 1918 se usnáší zřídit nový řád, který s použitím druhé poloviny již předtím schváleného nápisu na rubu Řádu J. Žižky „Čs. vojsko – Za svobodu“ dostává název **Řád Za svobodu**. Sochař Šebor je pověřen „zaopatřit vzorky řádu a vyhledat vhodný závod na výrobu“.

Nový řád „jako nejvyšší čestné vyznamenání válečné“ má mít pouze jeden stupeň, dělí se na skupinu vojenskou a kupodivu i civilní, a jeho platnost má být rozšířena i na mimoruská teritoria. Jeho statut přebírá některé prvky ze statutu Řádu sv. Jiří i některé revoluční a demokratické zásady ze statutu Husitského kříže: jeho udělení navrhuje „sbor přímých účastníků boje“, návrhy schvaluje pětičlenný „sbor soudců“, a zejména: může jej získat i voják nedůstojnické hodnosti.

Předtím ovšem, v květnu 1918, dochází k několika vážným konfliktům mezi Čechoslováky a bolševiky, které záhy propukají v regulérní válku. První dny a týdny přináší čs. vojskům samá vítězství; po krutých bojích postupně porážejí oblastní jednotky Rudé armády, a na konci července jsou již pány celého pásu území podél železniční dráhy od Samary až po Irkutsk. Chrabré činy vykonané v těchto bojích nemohou být odměňovány prozatím žádnými dekoracemi, protože tyto nejsou k dispozici. Vyšší velitelé využívají jedinou možnost, kterou mají: povyšují své vojiny a poddůstojníky za chrabrost do nejbližší vyšší hodnosti a svým statečným důstojníkům vyslovují pochvalu v plukovních rozkazech. Tak např. za boje na Západní frontě je v době od 16. července 1918 do 8. října pouze u 2. pluku povýšeno „za statečnost v nynějších bojích“ celkem 159 vojáků; z toho 94 na svobodníky, 38 na desátníky, 24 na četaře a 3 na šikovatele. Rozkaz 2. pluku z 13. července 1918 uvádí pochvalu tohoto znění: „Prap. 2. praporu 2. pluku Jaroslav Vedral zúčastnil se bojů 2. praporu o Penzu, pod Bezenčukem a v Buzuluku. Ve všech těchto bojích prap. Vedral kulometem obšťřeloval protivníka a choval se hrdinně, chladnokrevně a sebeobětavě. Rovněž službu vykonával přesně a energicky.“

Svět se v obdivu sklání před čs. vojákem. Z nejvyšších kruhů francouzské a britské armády vychází iniciativa odeslat do Ruska velké kontingenty spojeneckých dekorací jako odměnu pro příslušníky Čs. armádního sboru za jejich chrabrost a válečné úspěchy.

Mezitím se konečně hnuly věci i kolem čs. válečného řádu: poté, co dospělo

rozhodnutí o jeho zřízení do konečného stadia, rozbíhá se, byť pomalu a s přestávkami, jeho realizace. Prvním náznakem nastávajících změn je nařízení armádního sboru: „povyšovat pouze podle skutečných potřeb – za chrabrost již nepovyšovat; za chrabrost a záslužné výkony bojové budou udělena vyznamenání“.

Dne 21. srpna 1918 je uveřejněno v Rozkaze Čs. armádnímu sboru: „Hrdinské činy budtež uveřejňovány v plukovních rozkazech, zvláště pak významné v rozkazech divisi i arm. sboru.“ V plucích se tím vytváří prozatím alespoň evidence chrabrých činů, která záhy přijde vhod: z ní mohou čerpat velitelé pluků, když jsou oddělením děžurného generála (mající na starosti také agendu řádů a vyznamenání) vyzváni k předložení prvních návrhů na dekorace za chrabrost v uplynulých bojích. A tak se v plucích vyhotovují dlouhé a diferencované seznamy zprvu na avizovaná vyznamenání francouzská, později na britská, italská, čínská, a posléze i na československá, aniž by kdo tušil, jaké konkrétní dekorace budou sboru přiděleny, kdy budou tyto k dispozici a v jakém množství, a podle jakých zásad se budou udělovat. V důsledku toho vzniká v plucích hodně nedorozumění, a úřad děžurného generála je zavalen množstvím dotazů a žádostí o podrobnější informace.

O tom, jak byla v té době situace kolem vyznamenání složitá, podává důkaz telegram rovněž ze srpna 1918 určený všem plukům od mjr. Vašátka, který měl ve štábu Čs. armádního sboru na starosti agendu vyznamenání:

„Pokud se týče představování k francouzským náhradám (z ruského slova „nagrada“, tj. vyznamenání – pozn. autora), prosím navrhnouti jen za činy skutečně významné, protože přijde na pluk okolo 15 náhrad. Mjr. Quinet slíbil, že se postará o větší počet. Zvláště vynikající činy budou se moci nahrazovati českým řádem Za svobodu, méně významnější českou medailí J. Žižky, na jejichž návrhu se pracuje.“

Tento telegram vnesl do pluků jen další rozruch a další práci: všechny dosavadní návrhy na vyznamenání se musely znovu přehodnotit a přepsat. Ve spisovém materiálu pluků z té doby se nachází velké množství několikrát přepisovaných návrhů na nejrůznější spojenecké, ale i čs. dekorace. Místo jasných a jednoznačných směrnic a pravidel, týkajících se vyznamenání a jejich udělování, začíná ve sboru převládat improvizace; v návrzích neustále předělávaných (a nevyřizovaných) se už nikdo nevyzná, což vyvolává jak u mužstva, tak u velitelů, vzrůstající nespokojenost.

Ačkoli Řád Za svobodu prozatím není k dispozici – schvalování jeho definitivní podoby se protáhlo prakticky až do podzimu 1918 – je Odbočkou ČSNR 20. srpna udělen in memoriam por. J. Gajerovi a pplk. B. Ušakovovi, padlým v bojích proti bolševikům. Bylo stanoveno, že do té doby než budou

řádové odznaky vyhotoveny, bude vyznamenáním předána pouze stuha řádu. Zatímco Ušakov byl po zásluze vyznamenán – podnikl zcela fantastickou výpravu přes Bajkalské jezero do týlu bolševiků, čímž zásadním způsobem rozhodl o osudu bajkalských tunelů i celého armádního sboru – u Gajera, při vši úctě, tomu tak docela nebylo. Za vítězství u Lipjag by si nejvyšší vyznamenání zasloužil spíše por. A. Choljavin, jenž zasáhl ve chvíli nejkritičtější a svou bezmeznou statečností a dělostřeleckou bravurou teprve rozhodl o konečném vítězství. (Pplk. Ušakov byl za uvedený čin v prosinci 1918 vyznamenán posmrtně také Řádem sv. Jiří 4. stupně. Rovněž por. Gajer byl později, v rámci Kolčakova kontingentu, navržen na ŘsvJ4; ten však kvůli rozvratu ruské armády a kolapsu kolčakovské administrativy – jako ostatně všechny řády z tohoto kontingentu – již nebyl potvrzen.)

Z množství návrhů na čs. řád je nakonec počátkem října vybrán Šeborův; jeho sádrový model ovšem nerespektuje zadání – není podle statutu ve tvaru pěticípé hvězdy, ale pěticípé rozeklané hvězdičky; je aplikací tvaru francouzského Řádu Čestné legie, uprostřed s portrétem J. Žižky.

Medaile J. Žižky

Aby byla dána možnost odměnit chrabré činy válečné v celé šíři a v plném rozsahu, je 21. října 1918 zřízena – jako součást Řádu Za svobodu – **Medaile J. Žižky** ve třech stupních, přičemž 3. stupeň je určen, na odlišné stuze, i za činy nebojové. Definitivní návrh na medaili podle původního návrhu K. Babky vypracoval sochař J. Šebor, náčelník sochařských dílen v Ufaleji.

Dne 23. listopadu je Technickému oddělení Odbočky ČSNR nařízeno

Udělení Medailí J. Žižky příslušníkům 6. pluku. Zleva por. Kravák, prap. Schwarz-Černý, por. Tomášek. Gen. Gajda v závěrečné fázi ceremonie právě připíná na plášť str. Františka Znojila poslední z 22 medailí, které měl pro tuto příležitost k dispozici. Zbývající tři vojáci v řadě obdrží stříbrné Francouzské medaile Za chrabrost. Jekatěrínburk, 3. prosince 1919. Soukromá sbírka

vyrobit 4 000 kusů Řsv a 10 000 kusů MJŽ. Obě dekorace měly vyrobit sochařské dílny v Ufaleji.

Technická náročnost, nezkušenost v oboru a nedostatek vhodného materiálu však způsobily, že se doba výroby obou dekorací protahovala. A zde do události vstupuje gen. Gajda. Ten po stažení čs. částí z fronty chtěl vyznamenat příslušníky jednotek, bojujících pod jeho velením na Severouralské frontě, ale měl k dispozici už jen nepatrné zbytky francouzských medailí

Medaile J. Žižky 3. stupně (úzká stuha, číslo 114), udělená za chrabrost v bojích proti vojskům sovětské vlády střelci 6. pluku Václavu Uhlřívovi 3. prosince 1918. Soukromá sbírka

Ruský důstojník v čs. službách pplk. B. F. Ušakov, velitel 1. úderního praporu, vyznamenán posmrtně Řádem Za svobodu. 1918. VÚA

Por. Václav Gajer, velitel 4. pluku, vyznamenán posmrtně Řádem Za svobodu. 1918. VÚA

z prvního kontingentu, přičemž nové, dlouho avizované čs. dekorace byly zatím v nedohlednu. Energický a rázný Gajda vydává proto rozkaz své 2. technické rotě, aby podle již schváleného a platného statutu vyrobila potřebný počet MJŽ pro jeho II. divizi. Navzdory potížím s materiálem se 2. technické rotě podařilo zajistit razbu v místní jekatěrínburské Uměleckoprůmyslové škole; zkompletování medailí provedla hodinářská dílna zřízená v té době při štábu II. divize; ta svou činnost zahájila právě touto prací. A tak je Gajdovi počátkem prosince 1918 odesláno kurýrem prvních 22 zdrařilých kusů (na improvizovaných stuhách se sametkami) do Čeljabinska, kde se právě nacházel. Gajda pak 3. prosince v Jekatěrínburku udělil příslušníkům 6. pluku 22 Medailí J. Žižky a 3 stříbrné Francouzské medaile Za chrabrost.

Jakmile Gajda nabyl jistotu, že mu „jeho“ výroba v Uměleckoprůmyslové škole ve spolupráci s hodinářskou dílnou je schopna dodávat MJŽ v odpovídající kvalitě a předpokládaném množství, uveřejňuje 4. prosince 1918 tento Rozkaz ruským vojskům

Autoři návrhů na čs. dekorace sochaři Josef Šebor (Řád J. Žižky a model Medaile J. Žižky) a Karel Babka (Medaile J. Žižky) při polední přestávce v sochařských dílnách, kde se vyráběly hlavně pomníky na hroby padlých legionářů. Ufalej, léto 1918. VÚA

Jekatěrinské skupiny bojujících na Severouralské frontě: „Vojskům genmjr. Veržbického, Golicina a Pepel-jajeva uděluji po jedné české Medaili J. Žižky 3. stupně na každou rotu, sot-ru, eskadronu a baterii, které přikazují vydat vojákům za doložený, s obzvláštní chrabrostí vykonaný hrdinský čin. Seznamy vyznamenaných podle kvót určených rozkazem předložit mně.“

Gajda právem předpokládá, že mu jeho 2. technická rota spolehlivě dodá i tento kontingent, byť v tomto případě šlo již o poměrně vysoký počet 250–300 medailí. Počítá zároveň s výrobou v Ufaleji (původní objednávka na TECHOD zněla na 10 000 medailí), a tak může s klidným svědomím vydat svůj rozkaz, aniž by tušil, jak se budou vyvíjet události příštích dnů.

Zrušení Řádu Za svobodu

Dne 8. prosince 1918 přijíždí do Jekatěrínburku gen. Štefánik. Přimo z nádraží se odebrá k návštěvě Vojenského odboru Odbočky ČSNR, kde je vyznamenán Medailí J. Žižky 2. stupně. Podle jedné verze, hodnověrnější, mu medaili předal jménem Odbočky ČSNR Medek, podle jiné mu MJŽ udělil gen. Gajda, což lze zpochybnit: Gajda byl přece jeho podřízeným. Žádný doklad o vyznamenání gen. Štefánika se dodnes nenašel.

Plk. Ludvík Krejčí, velitel II. divize, nositel Medaile J. Žižky 2. stupně. 1919. VÚA

Z dalšího průběhu návštěvy, nejspíše kvůli trapnosti celé situace a snaze uchovat věc pod pokličkou, se rovněž nedochoval žádný záznam. Celou situaci si můžeme jen domýšlet; vše co následovalo později, jen potvrzuje naši hypotézu: Štefánik nejspíše s úžasem sleduje ukázkou (model nebo snad už i zkušební ražbu?) nového čs. Řádu Za svobodu ve tvaru francouzské Čestné legie, uprostřed místo Mariany s portrétem J. Žižky! Plně si uvědomuje naprostou nevhodnost této dekorace coby **kopie francouzského řádu**,

a jistě si dovede představit reakci ve spojeneckých kruzích při eventuální prezentaci nového čs. řádu, navrženého a schváleného sice v dobré víře, ale bez sebemenšího tušení souvislosti a možných následků. Je nepochybně rád, že přijel včas, aby zabránil trapným situacím a možná i mezinárodnímu skandálu, a tak s okamžitou platností **ruší Řád Za svobodu** a patrně nařizuje zničit veškeré důkazy, resp. možná i vyhotovené raznice (dochoval se však našťastí snímek sádrového modelu, který to všechno vyzradil). Faktem už je, že Gajda dostává 18. prosince telegram od velitele Čs. armádního sboru s rozkazem „odebrat vyznamenaným Řád Za svobodu (Srový nevěděl přesně, jestli Gajda nenechal vyrobit i řád), jelikož podle mezinárodního zvyku řády jednoho státu se nemají nosit na stuzce, která již existuje při řádu jiného státu“. V telegramu se dále oznamuje, že všem vyznamenaným bude náhradou udělen nový řád – **Řád Sokola**. V té době ovšem *nebyl* na světě řád se stejnou nebo podobnou stuhou jako ŘSv. A i kdyby byl – je přece daleko jednodušší navrhnout jinou stuhu, než zrušit již zaběhnutou výrobu. Říci pravdu ovšem bylo nemyslitelné, a tak byla tato *diplomatická lež* pouhou záminkou, jak z trapné a choulostivé situace vyklouznout se ctí. Jelikož telegram se týkal řádu a nikoli medaile, Gajda je vyznamenaným neodebral.

Štefánik nosil svou medaili ze zdvořilosti do večera téhož dne, pak ji nejspíše odložil – dosud se neobjevil snímek ze Sibíře, na kterém by byl ozdoben touto medailí. Přípina si ji až při návratu domů; medaile se našla (i s jeho dalšími dekoracemi) mezi poničenými zbytky letecké katastrofy. Nový ŘSo je již na obzoru, a tak je Řád Za svobodu včetně Medaile J. Žižky smeten ze stolu navždy – k dalším udělením již nedošlo. Všechny dosavadní návrhy na ŘSv a MJŽ byly u pluků (opět!) přepracovány na ŘSo, případně na Čs. Válečný kříž. Ten je od konce roku 1919 k dispozici takřka neomezeně; v Čs. vojsku na Rusi nastává období *hojnosti*, kdy je konečně možné na základě již definitivních seznamů přistoupit k vyznamenání všech, kteří si to svou chrabrostí v bojích v průběhu uplynulých 5 let zasloužili.

Tichý konec Medaile J. Žižky

A jak to dopadlo s MJŽ, které hodlal gen. Gajda udělit ruským vojákům? Než přišel zákaz dál udělovat ŘSv, tj. za dobu necelých dvou týdnů, mohly výroby v Uměleckoprůmyslové škole a v sochařských dílnách v Ufaleji vyrobit, resp. hodinářská dílna zkompletovat, neznámý, ale kvůli pracnosti poměrně nízký počet Medailí J. Žižky. Rozhodně jich nebylo 250–300. Domníváme se, že Gajda, který byl nemohl dostat svému slibu beze zbytku, nakonec Rusům žádné medaile

Svatební fotografie des. Josefa Farského, nositele Medaile J. Žižky 3. stupně. 20. léta 20. století. Soukromá sbírka

neudělal. O tom, že vyrobené exempláře již nebyly Gajdou použity, svědčí i to, že Technický odbor Vojenské správy MV, oddělení v Rusku, převzal 24. března 1919 od Uměleckoprůmyslové školy zbytkové Medaile J. Žižky v počtu 120ks, a vyrovnal dluh za výrobu ve výši 6 917.58 Rb (po předchozí záloze 5 000 Rb z listopadu 1918, které zaplatil štáb Gajdovy II. divize). Kolik medailí bylo vyrobeno v sochařských dílnách, nevíme. Lze se ovšem domnívat, že jen poměrně malý počet před tím, než se podařilo výrobu úspěšně rozjet v Uměleckoprůmyslové škole. *Zbytkové medaile* – jak z Ufaleje, tak z Uměleckoprůmyslové školy – si po zákazu (mnohé bez stuh) podle hodnověrných svědectví *rozebrali* na památku příslušníci 2. technické rot, hodinářské dílny a někteří členové Vojenské správy a Odbočky ČSNR, resp. pracovníci sochařských dílen v Ufaleji. Ruské prameny sice

Pplk. František Kravák, nositel Medaile J. Žižky 3. stupně. 20. léta 20. století. Soukromá sbírka

Stř. Václav Uhlíř, nositel Medaile J. Žižky 3. stupně. 1918. Soukromá sbírka

Gen. Štefánik po příjezdu z nádraží vstupuje v doprovodu B. Pavlu a gen. Srového (zcela upravo kpt. Hess, pobočník gen. Srového) do sídla Vojenského odboru Odbočky ČSNR, kde bude vyznamenán Medailí J. Žižky 2. stupně. Jekatěrínburk, 8. prosince 1918. Soukromá sbírka

(bez důkazů) uvádějí, že k udělením došlo, ale při znalosti složitosti výrobního procesu a krátkosti času uplynulého od začátku výroby po zrušení medaile, nemluvě o zmíněných 120 *neudělených* exemplářích, lze toto tvrzení vážně zpochybnit. Potvrzují to i odpovídající počty MJŽ v čs. muzejních a soukromých sbírkách. Těchto medailí, kromě 22 udělených, je autorem této kapitoly registrováno dalších necelých 30, přičemž víme ještě o jiných 18 exemplářích nacházejících se v soukromých sbírkách. Přidáme-li k tomu malý počet (asi 40ks) vyrobený v Ufaleji, resp. ty medaile, které se ještě uchovávají v rodinách bývalých legionářů, kteří se podíleli na výrobě nebo si nějaký ten kus *vzali na památku*, dojdeme k počtu asi 180ks, vyražených *celkem*, až do zrušení jejich výroby, v Jekatěrínburku a v Ufaleji.

A zajímavá historka nakonec: Ačkoli Medaile J. Žižky jejich majitelé již rok a půl bez problémů nosili, velitel 6. pluku mjr. Jaroš v červenci (!) 1920 v oficiálním dopise žádá „*záměnu MJŽ za jiný řád pro vyznamenané*“

příslušníky 6. pluku dle seznamu“ (nositelé MJŽ o této „iniciativě“ svého velitele nejspíše nic netušili). Velitel II. divize plk. Krejčí, sám nositel MJŽ2, než postoupil dopis na štáb Čs. vojska na Rusi, připsal: „*Navrhuji, aby uvedené medaile byly platné i po zrušení řádu* (tj. Řádu Za svobodu – pozn. autora), *jelikož bratři jsou hrdé na toto vyznamenání, a mimo toho budou historickou památkou pro 6. pluk.*“ Ze štábu čs. vojska došla tato odpověď: „*Velitel Čs. vojska na Rusi dovoluje majitelům MJŽ nošení tohoto řádu* (nepřesnosti v terminologii se objevují ve spisech o dekoracích v Rusku celých šest let – pozn. autora) *až do definitivního vyřešení otázky zmíněného řádu.*“ Věc byla ovšem v té době již vyřešena: zákon z dubna 1920 medaili legalizoval, čímž byla MJŽ vyznamenaným již nezpochybnitelně ponechána. ■

Váleční veteráni si připomněli výročí bitvy u Zborova

96. výročí bitvy u Zborova si připomněli 2. srpna 2013 členové ČsOL a občané města Blanska spolu s válečnými veterány, za které u pomníku „Zborováka“ z roku 1947 položil kytici Josef Styx a Vlasta Jakobová. Otec paní Jakobové byl jedním z ruských legionářů a předměty z jeho pozůstalosti paní Vlasta věnovala ČsOL do nově tvořícího se muzea československých legií, které vzniká v rámci projektu Legie 100. U pomníku z roku 1947, který asi jako jediný přečkal období komunistické vlády na svém místě, čestnou stráž s praporem 10. střeleckého pluku Jana Sladkého Koziny zabezpečili členové ČsOL a příslušníci Klubu vojenské historie 6. střeleckého pluku „Hanácký“ z Olomouce. Hlavním organizátorem celé akce je po několik let již předseda jednoty ČsOL Brno II bratr Bohuslav Páral, jehož otec byl ruským a francouzským legionářem a ve třicátých letech jedním z nejvýznamnějších československých důstojníků připravených k obraně tehdejšího Československa. Na památku bitvy u Zborova Československá obec legionářská již po pět let pořádá Zborovský závod branné zdatnosti mládeže a v minulosti se uskutečnily i dvě poutě přímo do Zborova k uctění památky hrdinů – hochů od Zborova.

Text a foto: František Trávníček

Zdravím srdečně z Písečné u Jablunkova celou redakci skvělého časopisu Legionářský směr

Nebývá mým zvykem, abych psal oslavné ódy do novin a časopisů, nicméně výše uvedený časopis, byť nedávno obnověný, nasadil latku tak vysoko a je tak bezkonkurenční, že jsem se odhodlal nějaké to slůvko napsat. Neb takovou úroveň nelze nepochválit!

Už nulté číslo bylo velice povedené, jednička byla skvělá a číslo 2/2013 je prostě úžasné a vynikající! Tolik zajímavých článků o čs. legionářích, o bitvách, které sleduji, o hrdinech a osobnostech čs. zahraničních jednotek v období Velké války a bezprostředně po ní, to je prostě ohromující.

Domnívám se, že o druhém odboji se píše i v jiných novinách a časopisech (za všechny zmíním např. noviny Národní osvobození nebo časopis Válka Revue), leč o čs. legiích je informací v tisku přece jen citelně méně. A právě proto jsem tak

nadšen (a jistě nejen já) tím přívalem informací a údajů právě na toto téma v již zmíněném super čísle dvě. Boj u Lipjag, bitva na Bajkale, čs. legie v Itálii a legendy jako Jan Čapek, jeden z nejskromnějších a nejjásadovějších českých legionářů, a další hrdinové a jejich většinou bohužel smutné osudy – to je jistě jen skromný výčet nádherných a převelice zajímavých článků v Legionářském směru č. 2/2013.

Mé uctivé pozdravení bratru Ladislavu Lenkovi a celé redakci časopisu. Jen tak dále a tví silou, hodně zdaru a mnoho takových vynikajících článků přeje věrný čtenář.

Jaroslav Šimon, člen jednoty ČsOL Frýdek-Místek a vůdce oldskautů.

Poděkování předsedovi ČsOL br. Pavlu Budinskému

Vážení a bratři, rád bych tímto dopisem vyjádřil svůj velký dík našemu předsedovi br. Pavlu Budinskému, který mi ochotně pomohl při vyřešení mých dlouhodobých a těžkých zdravotních problémů a zasadil se o mé přijetí do FN v Praze Motole. Bez jeho pomoci bych se jen těžce mohl vrátit do normálního života. Mé poděkování patří i předsedovi moravskoslezské organizace bratru Pavlu Skácelovi, díky jemuž jsem se mohl sejit s předsedou organizace. Dnes se již zotavuji po operacích a brzy se budu moci vrátit do práce i ke svým zálibám, proto ještě jednou posílám oběma bratrům svůj velký dík.

Br. Richard Galland

Přimlouvám se za výraznější oživení legionářské historie

Vážení přátelé a bratři, jsem členkou ČsOL v Brně, jsem dítě 1. republiky (85 let). Legionáři byli ideálními vzory generace mých rodičů – vítali je při návratu do vlasti, recitovali verše „Od moře k moři stojí germánská voska...“ anebo „Na Chemin des Dames hotovo k boji...“ My děti jsme měly ukázky legionářské literatury v čítankách, se školou jsme byly v biografu na filmu Zborov, naše dojetí a nadšení bylo nepopsatelné. Maminka vzpomínala na starší film Za svobodu národa, kde prý mezi přijíždějícími legionáři poznala strýce (tatínkova bratrance) Jana Zaňku z Bakova (1881–1946). A také mně a bratříčkovi zpívala Hašlerovu píseň „Hoši od Zborova“. Přirozeně se přimlouvám za výraznější oživení legionářské historie, ideálů Československa a jeho zakladatelů s TGM v čele. Blížíme se k 100. výročí počátku 1. světové války, nabízí se příležitost k zahájení obnovy paměti národa, na kterou již tak dlouho čekáme.

Jako sokolská zákyň jsem se zúčastnila v Hradci Králové před sokolovnou odhalení pomníku našim legionářům. Byl

řešen jako trojitý, trojjedný blok. Nápis Zborov, Doss'Alto, Terron měly každý svůj samostatný díl v trojitě celku a v každém byla uložena prst z místa bojiště. Ta tři jména přihlížející děti nikdy nezapomněly. Byl tehdy červencový den, plný sluneční záře a jasu i slavnostního vyjádření vděčnosti legionářům, plného prosté vznešenosti. Čestnou stráž stály také Svatka a Radka Hartmanovy, dcery sokolských činovníků. Nikdo netušil, že jejich rodiče budou za pár let zatčeni gestapem, že se z koncentráků nevrátí a že naše družky osiř v dětském věku. Pomník byl po vpádu nacistů odstraněn a teprve po převratu 1989 nahrazen pomníkem novým, věnovaným hrdinům i obětem 1., 2. i 3. odboje. Je řešen jako jediný monolit a všechny odboje (i odpory), hrdinové (i oběti) tu splývají. Dnes by v paměti přihlížejících dětí již nic pozitivního z historie neutkvělo. (Prosím, není někde v archivech pohlednice s fotografií původního pomníku? Marně ji sháním.)

V Hradci Králové byl v téže době odhalen také pomník čsl. armády s bronzovou sochou vojáka. Náš pan učitel s námi

ve škole navštívil Hašlerovy „Hochy od Zborova“, zavedl nás k pomníku a my jsme tam píseň bojovníkům za svobodu národa zazpívali, jak nejlépe jsme dovedli. Byla to vlastenecká výchova bez zbytečných slov. Za okupace byl pomník odstraněn, obnovy se nedočkal.

A ještě jednu prosbu na konec. Mohli byste, prosím, věnovat pozornost i členům Finanční stráže, kteří 25 let strážili

československé hranice? Ještě v 90. letech bili na poplach před zrazováním národních zájmů. Byli ovšem ve věku 80-90 let.

Přeju mnoho zdaru vašemu (našemu) časopisu a uskutečnění jeho snah.

PhDr. Stanislava Kučerová, Brno

Odhalena pamětní deska stíhacímu pilotovi plk. Stanislavu Rejtharovi

Díky iniciativě patnáctiletého Štěpána Bazaly z KVH Kralice nad Oslavou a Ivana Bazaly z Veterán Vehicle Clubu Březník Jana Sokola z Lamberka a spolupráce obce Kuroslepy byla 4. 8. 2013 v Kuroslepech odhalena pamětní deska plk. Stanislavu Rejtharovi, bývalému příslušníkovi 313. stíhací peruti RAF, 1. československého stíhacího leteckého pluku, ale také perzekuovanému válečnému veteránovi. Pamětní deska, nalézající se na budově obecního úřadu Kuroslepy, odhalili dcera plk. Rejthara Olga Bezděková a plk. Emil Boček, bývalý mechanik a stíhací pilot RAF.

Tento pietní akt se mohl uskutečnit díky desetiměsíční práci obou jmenovaných a porozumění a podpory Vladimíra Bureše, starosty Rejtharovy rodné obce. Součástí doprovodného programu slavnosti byla výstava modelu stíhacího letounu spitfire v měřítku 1:1 a výstroje a vybavení RAF klubu vojenské historie 276th sqdn (reenacted) RAF, o.s., vojenské techniky a také mše za plk. Stanislav Rejthara.

Stanislav Rejthar se narodil 28. 10. 1911 v Kuroslepech čp. 16. Za druhé světové války byl pilotem 313. stíhací peruti RAF. Přihlásil se do skupiny letců směřujících do SSSR a stal se náčelníkem štábu 1. československého stíhacího leteckého pluku, se kterým startoval na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Poté, co bylo povstání potlačeno, musel s některými dalšími příslušníky jednotky odejít do hor

a projít přes frontu. Po únoru 1948 byl vyhozen z armády, vyslýčán a perzekuován. Zemřel 20. 11. 1977. Pohřben je na pražských Olšanech. Jeho osudy zachycuje kniha Dobří vojáci padli.

Text a foto: Filip Procházka,

KVH 276th sqdn (reenacted) RAF, o. s., www.276.cz

Exkurze po stopách Jana Kubiše na Opavsku

Dne 12. září 2013 měli studenti tříd sexty, septimy a oktávy Základní školy a gymnázia Vítkov možnost zúčastnit se díky Československé obci legionářské, Českému svazu bojovníků za svobodu a opavskému odboru Matice slezské první exkurze „Po stopách plukovníka Jana Kubiše na Opavsku“.

Jan Kubiš se výrazně zapsal do dějin českého národa, a to díky své spoluúčasti na likvidaci zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha z 27. května 1942. Tato operace, ač její důsledky byly strašlivé, a to v podobě jak vypálených vesnic Lidice a Ležáky, tak i zatýkání a poprav podezřelých osob či likvidace rodin atentátníků, byla projevem odporu vůči útlaku. Tímto aktem bylo dokázáno, že ačkoliv je země obsazena, ještě není zcela poražena a že je dál schopna bojovat za svou svobodu.

Může se zdát, že by se nenašla žádná spojitost mezi opavským regionem a Janem Kubišem, ovšem opak je pravdou, jak jsme byli sami přesvědčeni panem Jaromírem Breuerem z Matice Slezské v Opavě, který se ochotně ujal naší skupiny a provázel nás po stopách tohoto hrdiny v našem regionu – konkrétně v Litultovicích, Hlavnici, Sádce, Milostovicích a Opavě. Pro nás dosud neznámou skutečností byl fakt, že Jan Kubiš část své vojenské služby trávil v Opavě u 34. pěšího pluku a během mobilizace hlídal hranice v opevněních vybudovaných pro případné odurčení intervence nepřátelských vojsk.

V průběhu několika hodin jsme byli podrobně seznámeni s pohraničním opevněním s a taktikou boje pevnostních linií. Překvapila nás vysoká bojovost a účinnost pevnůstek, které nám byly přestaveny. Abychom si lépe vytvořili představu o tom, jak bylo Opavsko chráněno před případnými útoky, navštívili jsme různé části obranné linie. Velký dojem na nás udělal stav objektů, které po více než sedmdesáti letech

od 2. světové války stále neohroženě stojí, jakoby pořád střežily hranice. Velmi nás také zajímal život vojáků v takovýchto pevnostech a neustále jsme našeho průvodce zatěžovali množstvím otázek.

Spojení Jana Kubiše s Opavskem je pro mne i mnohé další studenty zcela unikátní. Během exkurze jsem pocítoval hrdost jak nad odvahou plukovníka Kubiše, tak i nad tím, že naši předkové měli odvahu se tvrdě bránit. Myslím, že budu mluvit za všechny své spolužáky, když v závěru poděkuji všem, kteří tuto exkurzi umožnili realizovat a především pak panu Breuerovi za velmi poutavý výklad.

Vít Mužik, Základní škola a gymnázium Vítkov

Zveme vás na akce

17. října

Setkání s veterány tankové brigády, instruktory HAGANY, memoriál genmjr. A. Sochora, Stráž pod Ralskem

18. října

Setkání HS – Brigády JŽT v Jugoslávii, Hostěradice

18. října

IX. setkání vojenských pozorovatelů OSN/OBSE, Komorní Hrádek

28. října

Československé legie ve Francii – výstava u příležitosti 95. výročí vystoupení našich legionářů ve Francii, Praha Vítkov

28. října

Slavnostní shromáždění k 28. říjnu, 95. výročí vzniku Československa, Praha Vítkov a Emauzy

1. listopadu

Seminář k problematice vojenských hrobů a vojenských pietních míst – 7. ročník, Praha

1. listopadu

Výstava „TGM a legie“ u příležitosti Dne veteránů, Český Krumlov

1. listopadu

Reprezentační ples ČsOL, Praha

4. listopadu

Setkání představitelů MO a AČR s účastníky bojů u příležitosti 70. výročí bojů o Kyjev a pravobřežní Ukrajinu, Praha Valy

6. listopadu

Uctění památky 70. výročí účasti našich vojáků na osvobození Kyjeva, Kyjev, Ukrajina

11. listopadu

Den válečných veteránů, Praha Vítkov

12. listopadu

5. ročník Festivalu vojenských filmů, Český Krumlov

16. listopadu

11. ročník plesu modrých baretů a ČsOL, Český Krumlov

16. listopadu

Vánoční vinšování s Ondrášem, Valtice

17. listopadu

Pietní vzpomínka na 17. listopad 1939, Praha Ruzyně

23. listopadu

Střelecká soutěž o pohár předsedy ČsOL, finálové kolo střelecké ligy ČsOL, Brno

13. prosince

Vánoční vinšování s Ondrášem, Lužice u Hodonína

16. prosince

Vánoční vinšování s Ondrášem, Valtice

19. prosince

Vánoční vinšování s Ondrášem, Jaroměř-Josefov

Výzva válečným veteránům – účastníkům bojů čs. partyzánů v Jugoslávii za II. světové války

V říjnu 2013 uplyne 70 let od vzniku partyzánské brigády Jana Žižky z Trocnova, která byla součástí jugoslávské osvobozené armády pod velením Josipa Broz Tita. Tato brigáda byla složena z českých a slovenských krajanů, kteří žili v tehdejší Jugoslávii, zvláště v okolí Daruvaru v dnešním Chorvatsku. Po II. světové válce využili naši krajané nabídky československé vlády a vrátili se do vlasti svých předků. Mezi vesnice, které mimo jiné osídlili, patřily např. Míšovice u Hostěradic

a Jiřice u Miroslavi. A právě tyto dvě obce se pravidelně střídají v připomenutí památky této partyzánské brigády.

Letošní slavnostní setkání se uskuteční v Hostěradicích dne 18. října 2013. Den před tímto setkáním proběhne pro žáky Základních škol Hostěradice, Jiřice u Miroslavi a Miroslav Zborovský závod branné zdatnosti mládeže – Memoriál jugoslávských partyzánů. Letos to již bude II. ročník, a to v Jiřicích u Miroslavi.

V pátek poté se uskuteční slavnostní pietní akt u pomníku v Míšovicích a poté slavnostní setkání v místním kulturním domě. K poslechu bude hrát cimbálová muzika Vojenského uměleckého souboru ONDRÁŠ z Brna, jako každoročně se setkání účastní žijící váleční veteráni a další významní hosté.

Dovolujeme si oslovit a pozvat všechny žijící válečné veterány nebo jejich potomky k účasti na tomto slavnostním setkání u příležitosti 70. výročí založení československé partyzánské brigády. Součástí akce bude i prohlídka expozice s dobovými dokumenty a fotografiemi.

Pokud máte vy sami fotografie, významání či například uniformy nebo jiné písemné dokumenty či vzpomínky na tuto část vojenských dějin naší zahraniční armády, a pokud máte zájem se o ně podělit, případně přijet na toto setkání, kontaktujte prosím krajského koordinátora projektu Péče o válečné veterány Mgr. Františka Trávníčka, mobil: 734 315 610.

Radomír Horák předává kytici válečné veteránce Růženě Špíchalové při setkání bojovníků brigády Jana Žižky z Trocnova v roce 2012

Originální vína z historické
vinohradské vinice

GRÉBOVKA

svěřené městské části Praha 2

Na vinici se pěstují
tyto druhy vína:

*MÜLLER THURGAU
RYZLINK RÝNSKÝ
RULANDSKÉ ŠEDÉ
HIBERNAL
MODRÝ PORTUGAL
RULANDSKÉ MODRÉ
DORNFELDER
NERONET*

Příběhy sbírkových předmětů VHÚ

Stejnokroj četaře Michala Tomáše, 1945

Stejnokroje československých vojáků na východní frontě představují velice širokou plejádu typů a variant. V posledních měsících války byly nejčastěji používány stejnokroje inspirované předválečným československým vzorem 30 vyráběné z nejrůznějších, aktuálně dostupných materiálů. Vzhledem k intenzivnímu používání se dochovala pouze malá část původních variant bez úprav střihu. Mezi nejběžnější úpravy patřilo přešívání kapes, úpravy nárameníků a límců na rozhalenky.

Představovaný exemplář je příkladem nestandardní blůzy šité z látky na pláště, střihem odpovídající sériové výrobě, avšak vyrobené již s lemovanými nárameníky. Blůza patřila četaři Michalu Tomášovi, jednomu z prvních příslušníků čs. jednotky v Buzuluku.

Michal Tomáš se narodil 5. 12. 1916 na území pozdější Podkarpatské Rusi. V roce 1938 byl povolán do čs. armády. Po propuštění z činné služby se vrátil zpět na Podkarpatskou Rus. Zde jej zastihla okupace území Maďarskem a hrozící nástup do maďarské armády. Z tohoto důvodu se rozhodl překročit hranice do SSSR. Po zadržení byl internován do pracovního tábora, odkud se dostal do tvořící se čs. voj. jednotky v Buzuluku. Po důkladném výcviku absolvoval svůj bojový křest v listopadu 1943 u Kyjeva. Následovaly boje u Bílé Cerekve, kdy byl německou minou raněn do nohy. Za boje u Rovna, na Dukle a Slovensku byl postupně vyznamenán Čs. medailí Za chrabrost, Čs. medailí Za zásluhy a Pamětní medailí čs. armády v zahraničí.

Blůza četaře Michala Tomáše je vyrobená z pláštového sukna vyšší gramáže. Přední zapínání je na 6 tombakových knoflíků (sovětská výroba čs. vzoru). Čtyři navrch našité kapsy mají vykrajované překlopy zapínané na malý stejnokrojový knoflík téhož typu. Nárameníky a límcové výložky (na motivy předválečného čs. vzoru) jsou lemovány jemným červeným bavlněným plátnem. Z téhož materiálu je vyrobena i stužka za lehké zranění našitá nad středem pravé náprsní kapsy.

Připravil: Zdeněk Špitálník

